

Lunds universitet
Socialhögskolan
SOL 065, SOL 061
Höstterminen 2003

VAD GÖR EN LAG?

EN KOMPARATIV STUDIE AV ARBETET KRING PROSTITUERADE I
MALMÖ OCH KÖPENHAMN

Författare: Sara Forsgren
Kristin Bertlid

Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

The purpose of this essay was to examine and compare Swedish and Danish legislation about prostitution and what the work around prostitution looks like in Malmö and Copenhagen. The main questions are: What does the Swedish legislation about prostitution look like in comparison to the Danish legislation? What does the practical work around the prostitutes in Malmö look like in comparison to the work in Copenhagen? We have studied earlier research, and interviewed people that meet prostitutes in their work. The Swedish and Danish legislation about prostitution looks a bit different. The Danish law decriminalizes prostitution and the Swedish law makes buying sexual services a criminal offence. Both countries pursue social work to help the prostitutes. The police, the medical service and the social welfare do the practical work in Malmö, and it is organized in a similar way in Copenhagen. We have found that, even though the legislation in Sweden and Denmark is different, the work that is done by the police and others still is quite comparable.

Innehållsförteckning

Förord	3
1 Inledning	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar.....	5
1.4 Metod och urval	6
1.4.1 Studiens uppläggning	6
1.4.2 Resultatets tillförlitlighet	7
1.4.3 Urvalsmetoder	8
1.4.4 Analys och transkribering av intervjuer	9
1.4.5 Källkritik.....	10
1.4.6 Etiska överväganden.....	11
1.5 Fortsatt framställning	11
2 Historisk lagstiftningsöversikt	12
2.1 Bakgrunden till Sveriges lagstiftning kring sexköp.....	13
2.2 Bakgrunden till Danmarks lagstiftning kring sexköp	16
2.3 Sammanfattning, svensk och dansk lagstiftning kring sexhandel	19
3 Teoretiska perspektiv	19
3.1 Feminism.....	20
3.1.1 Ett feministiskt perspektiv på prostitution.....	20
3.2 Funktionalism	21
3.2.1 Ett funktionalistiskt perspektiv på prostitution.....	21
4 Resultatredovisning	23
4.1 Presentation av intervjupersonerna	23
4.2 Det praktiska arbetet kring prostituerade	23
4.2.1 Malmö.....	23
4.2.2 Köpenhamn.....	26
4.2.3 Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn	28
4.3 Utfallet av lagstiftningens införande i det praktiska arbetet	30
4.3.1 Malmö.....	30
4.3.2 Köpenhamn.....	31
4.3.3 Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn	32
4.4 Lagstiftningens konsekvenser för prostituerade och sexköpare	34
4.4.1 Malmö.....	34
4.4.2 Köpenhamn.....	35
4.4.3 Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn	36
4.5 Resultatanalys	36
4.5.1 Danmarks lagstiftning utifrån funktionalistisk teori.....	37
4.5.2 Sveriges lagstiftning utifrån feministisk teori	38
4.5.3 Feminism eller funktionalism i socialt arbete.....	39
5 Avslutning	40
5.1 Sammanfattning	40
5.2 Slutdiskussion	41

5.2.1 Praktiskt arbete kring prostitution	41
5.2.2 Tanken bakom kontra utfallet av sexköplagen	42
5.2.3 Drogpolitiska frågor	43
6 Referenser	45
6.1 Källförteckning	45
6.1.1 Intervjupersoner	46
6.2 Appendix	48
6.2.1 Appendix 1: Intervjuformulär	48
6.2.2 Appendix 2: Danmarks lagstiftning kring prostitution	50

Förord

Vi vill tacka de personer som gjort detta arbete möjligt och rikta ett speciellt tack till alla intervjupersoner som tagit sig tid till att svara på våra frågor. Sedan vill vi även rikta ett speciellt tack till polisinspektören i Köpenhamn som på ett överskådligt sätt förklarade den gällande lagstiftningen kring prostitution i Danmark. Vår handledare Torbjörn Hjort har väglett oss genom skrivandets process och vi vill därför tacka honom för all hjälp och goda råd. Sist men inte minst vill vi tacka Lisbeth Bertlid för intressanta tidningsartiklar samt Anders Bodén för inspirationen till valet av uppsatsämne.

1 Inledning

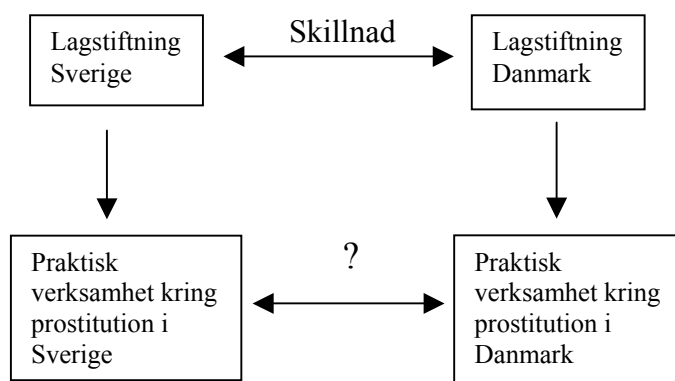
1.1 Problemformulering

Det har länge pågått en debatt om det är rätt eller fel att kriminalisera prostitution, både i Sverige, Europa och andra delar av världen. Prostitutionsverksamheten kan se olika ut i olika länder, men betraktas oftast ändå som ett samhällsproblem. I Europa finns ingen samstämmig mening om hur man bäst bemöter problemet och hela spektret från åsikter om total legalisering till total kriminalisering finns representerat i Europa (SoS-rapport 2000:5, s 14).

1999 införde både Sverige och Danmark nya lagar om prostitution. Två lagar inom samma område, under samma år fast med två olika inriktningar. Sverige valde att delvis kriminalisera prostitutionen medan Danmark nästan helt avkriminaliserade den. Sveriges lag som förbjuder köp av sexuella tjänster är internationellt sett unik. Danmarks lag legaliserar både köparen och säljaren så länge som säljaren är myndig. Prostitutionsdebatten om för och emot kriminalisering kontra legalisering förs fortfarande fyra år efter lagens införande. Sverige har valt att försöka komma åt problemet genom kriminalisering medan Danmark avkriminaliserar istället, för att på så sätt förenkla för dem som är prostituerade och därigenom kunna bemöta problemet.

Prostitution är ett problem som kan belysas ur många olika aspekter och har många olika ansikten. Det finns kulturella, ekonomiska och historiska skillnader med mera. Vi vill belysa prostitution som ett samhällsproblem snarare än ett personligt problem. Vi har tänkt titta på problemet utifrån feministisk och funktionalistisk teori eftersom vi tror att problemet bottnar i en existerande samhällsstruktur.

Sverige och Danmark är två länder som har två olika sätt att bemöta prostitution på och i detta arbete vill vi jämföra prostitution i Sverige och Danmark. Att lagstiftningen skiljer sig åt kan man konstatera genom att studera t.ex. lagtexter. Frågan är hur mycket det praktiska arbetet verkligen styrs av lagarna. Skiljer det lika mycket i det praktiska arbetet kring prostitutionen som det gör i lagstiftningen? Malmö och Köpenhamn är två städer som ligger nära varandra geografiskt sett, det är inte mer än en bro emellan. Hur ser arbetet med prostitution ut på de olika sidorna om sundet som lagmässigt utgör en skarp gräns?

Figur 1. Skillnader mellan lagstiftningarna i Sverige och Danmark och hur de leder till utformningen av den praktiska verksamheten. Blir skillnaden lika stor på den praktiska verksamheten som den är i lagstiftningen?

Vi har valt att lägga fokus på kvinnlig heterosexuell gatuprostitution eftersom att vi har en förförståelse om att det är den som påverkas mest av de gällande lagstiftningarna i Sverige och Danmark. Genom vårt arbete hoppas vi kunna ge en bättre bild av hur arbetet omkring de prostituerade fungerar i Malmö och Köpenhamn. Vi vill även visa hur lagstiftningen och prostitutionen ser ut samt göra en jämförelse mellan de respektive städerna.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka och jämföra svensk och dansk lagstiftning kring prostitution och hur arbetet kring prostitution ser ut i Malmö och Köpenhamn.

1.3 Frågeställningar

- Hur ser det praktiska arbetet kring prostituerade ut i Malmö och Köpenhamn?
 - Finns det några skillnader och likheter i det praktiska arbetet?
- Hur har införandet av lagstiftningen påverkat det praktiska arbetet i Malmö och Köpenhamn?
 - Finns det några skillnader och likheter i hur lagstiftningen påverkat det praktiska arbetet?
- Får lagstiftningen kring sexköp några konsekvenser för prostituerade och sexköpare i Malmö och Köpenhamn?
 - Finns det några skillnader och likheter i lagstiftningens konsekvenser för prostituerade och sexköpare?

1.4 Metod och urval

1.4.1 Studiens uppläggning

Det som kännetecknar en komparativ studie är ett antagande om att det finns likheter eller skillnader mellan länder som är viktiga att förstå för att kunna förstå politiken (Denk, 2002, s 7), det är också det vi vill göra i denna studie. Det vi är intresserade av är att ta reda på hur det svenska arbetet med prostituerade ser ut utifrån sexköpslagen, samt att jämföra hur arbetet ser ut i Danmark, utifrån deras lagstiftning. Vi valde att göra en kvalitativ studie, eftersom vi vill veta hur de som arbetar med och möter prostituerade i sitt arbete upplever situationen.

Vi har valt att göra en icke-experimentell komparativ studie. Vår inriktning är hermeneutisk, vilket innebär att man försöker tolka skeenden i samhället. Detta har vi valt eftersom vi ska jämföra Köpenhamns och Malmös prostitutionsverksamhet i praktiken utifrån respektive lands lagstiftning. Den komparativa studien kommer att vara av förklarande art eftersom förklarande studier syftar till att klargöra och tolka varför situationen ser ut som den gör (Denk 2002, s 12). Vi har valt detta sätt därför att genom att jämföra två olika utfall få reda på något om hur det praktiska arbetet påverkas av det som styr, i detta fall lagarna. Det finns en del statsvetenskapligt material om implementeringsproblematiken, men det är inte den vi är ute efter att undersöka. Det är i stället likheter och skillnader i det praktiska arbetet som vår undersökning syftar på.

Vi tolkar allt vi upplever som någonting. Förförståelse är att vi inte enbart uppfattar verkligheten genom våra sinnen (Thurén, 1991, s 53). Vi har en förförståelse om att prostitution är ett samhällsproblem med många olika aspekter, inte minst den aspekten om ett ursprung i ett patriarkaliskt samhälle. Detta vill vi belysa med hjälp av den feministiska teoribildning som vi valt. Vi är inte ute efter att dra någon slutsats om hur samhället fungerar. I stället ska vi komparativt se på två länders förhållningssätt. Vi vill studera likheter och skillnader utifrån feministisk och funktionalistisk teori. Det är viktigt att kunna se ett samhällsfenomen ur mer än en synvinkel för att enklare kunna förstå och förklara det (Thurén, 1991, s 51).

För att hitta lämpliga personer att intervjua har vi först och främst utgått från prostitutionsgruppen i Malmö, eftersom de från början var de enda vi med säkerhet visste arbetade med prostituerade. Därefter har vi på olika sätt försökt att hitta motsvarande

intervjupersoner i Danmark för att på bästa sätt kunna jämföra länderna. Det har inte varit helt lätt att hitta personer att intervjua. I Sverige har detta framför allt berott på att det inte varit så lätt att nå personerna på telefon. I Danmark har problemet framför allt legat vid att vi inte vetat var eller till vem vi skulle vända oss, samt att vi upplevt en viss språklig barriär.

För att minimera intervju-effekten valde vi att försöka genomföra intervjuerna så likt som möjligt. Vi har vid samtliga intervjuer använt oss av bandspelare för att få med all information och för att kunna koncentrera oss på det intervjupersonen säger. Vi gjorde en uppdelning där den ena ställde frågorna och den andra skötte bandspelaren samt gjorde kompletterande skriftliga anteckningar om intervjumiljön etc. Alla intervjuer har berört samma ämne men frågorna vi ställt har varierat. Utifrån yrkesgrupp, organisation och land har vi omformulerat frågorna för att få ut så mycket information som möjligt. Vi anser inte att tillförlitligheten på intervjuerna är mindre på grund av detta, utan justeringarna i intervjufrågorna var nödvändiga för att få reda på den information som vår uppsats är fokuserad på. Intervjufrågorna i appendix ska därför mer ses som ämnes indelningar än som fullständiga frågor.

En del i uppsatsen bygger på tidigare skriven litteratur kring ämnet. För att få en tydlig bild av hur det praktiska arbetet är organiserat vill vi dock göra intervjuer. Vår uppsats kommer att vila på två olika datakällor: dokument och intervjupersoner. Vi har intervjuat socialarbetare, poliser, prostitutionsgruppen i Malmö samt polis och socialarbetare i Köpenhamn. Att vi inte intervjuat någon från PRO-centret i Köpenhamn har varit ett aktivt val, eftersom de arbetar med dokumentation och forskning och inte praktiskt arbete med prostituerade. Vi har valt att intervjua de som arbetar närmast de prostituerade för att få en så rättvis bild av hur verksamheten i praktiken ser ut i de bägge städerna. Primär- och sekundärdata är det vi använt oss av. De sekundärdata vi använt är tidigare forskning om prostitutionsverksamhet och attityder gentemot gällande lagar. De dokument vi har studerat är SOU-rapporter, lagpropositioner, BRÅ-rapporter, SoS-rapporter, metodböcker samt litteratur om feministisk och funktionalistisk teori.

1.4.2 Resultatets tillförlitlighet

Vi har gjort en kvalitativ studie där vi valt att intervjua olika yrkesgrupper som kommer i kontakt med prostituerade. En hög validitet innebär att det som undersöks verkligen överensstämmer med det man haft som avsikt att undersöka (Thurén, 1991, s 22). Detta har vi

försökt uppnå genom att intervjua olika yrkesgrupper. En hög reliabilitet innebär att intervjuerna är gjorda på ett så korrekt sätt som möjligt så att materialet blir tillförlitligt (Thurén, 1991, s 22). För att uppnå detta har vi låtit intervjupersonen bestämma tid och plats för intervjun för att minska eventuell nervositet, eftersom vi tror att det kan ha betydelse för intervjun. För att inte missa någon information har vi spelat in intervjuerna på band samt fört anteckningar för att komplettera ljudupptagningen.

1.4.3 Urvalsmetoder

Målet var att intervjua lika många i Sverige som i Danmark. Det var svårare att få tag på intervju personer i Danmark, vilket resulterade i att vi intervjuade fler personer i Sverige. Trots detta har vi nått de källor som är mest relevanta för arbetes syfte. Intervju personerna har vi valt genom två olika metoder. I Sverige hade vi en aning om vilka som arbetade kring de prostituerade genom bl.a. tidningsartiklar, studerande av tidigare forskning och egna studier. I Danmark använde vi ett icke-slumpmässigt urval, en så kallad snöbollseffekt, där vi började med att ringa till Köpenhamns kommun som sedan lotsade oss vidare. I inledningsskedet hade vi som mål att göra åtta till tio intervjuer, beroende på vad vi fick tag på för intervju personer och deras relevans till vår uppsats. I slutet hade vi genomfört sju intervjuer med åtta deltagande intervju personer. Vi anser att vi har fått tag i det urvalet av personer som vi önskat och att de personerna täcker det område av yrkesgrupper vi valt. Vi är medvetna om att så pass få intervjuer inte kan ge en fullständig bild av verksamheten kring de prostituerade, men det ger en så pass bred bild att det gör det möjligt att analysera materialet genom en komparativ studie.

I en komparativ analys måste hänsyn tas till begrepp som kanske inte innebär det samma i bägge länderna, s.k. travelling problem (Denk, 2000, s 79-80). I vårt fall har vi försökt att hålla oss inom ramarna för begrepp som är tillräckligt generella för att kunna användas i en analys. Vi har dock varit medvetna om att prostitutionen inte behöver se likadan ut i Danmark som i Sverige. När vi t.ex. talar om prostitution i Sverige nämner vi oftast inte bordeller. Detta är ett betydligt mer vanligt existerande fenomen i Danmark, vilket gör att prostitutionsproblematiken ser lite olika ut. Vi tycker dock ändå att begreppet prostitution är så pass generellt att det går att använda i en komparativ analys. De språkliga problem vi stötte på försökte vi lösa genom att antingen tala engelska eller tala mycket långsamt. En svaghet i metoden kan vara att vi trots försiktighet missuppfattade vissa ord eller att intervju personen

missuppfattade oss. Vid skrivandets början visste vi väldigt lite om arbetet kring prostitution i Danmark, däremot visste vi desto mer om arbetet i Sverige. Detta kan vara en svaghet då vi på grund av den lilla geografiska skillnaden tror att Danmark har ungefär samma verksamhet som Sverige. Det är också lätt att favorisera den lagstiftningen som man bäst känner till. Detta problem har vi försökt att undgå genom att börja med att läsa de danska lagarna för att sedan jämföra med Sverige och försöka hitta och för- och nackdelar i de båda länderna. Vad vi inte får reda på är om vi missat någon viktig statlig organisation, kanske har inte alla vi talat med förstått vad vi har sagt.

1.4.4 Analys och transkribering av intervjuer

I transkriberingen av de inspelade intervjuerna har vi använt två olika tillvägagångssätt. På de svenska intervjuerna har vi använt oss av en ordagrann återgivning av intervjupersonens svar. Detta för att minska risken att misstolka vad intervjupersonen har sagt. Resultatet kan då bli att vi först tolkar under transkriberingen och sedan tolkar det igen när materialet ska analyseras och redovisas, vilket skulle kunna ge arbetet en lägre tillförlitlighet. Det är också en klar fördel att ha hela intervjun ordagrant utskrivet under arbetet med redovisningen och analysen. Det ger en mer överskådlig syn på intervjumaterialet och risken att man missar något viktigt är mindre. Denna typ av transkribering av intervjuer har vi dock inte kunnat göra med det danska intervjumaterial vi samlat in, eftersom vi inte kunnat översätta ordagrant från danska till svenska. Transkriberingen gick till så att vi lyssnade på kortare avsnitt och antecknade det viktigaste som sagts. Vi ansåg det inte vara en fördel att försöka att skriva ner allting ordagrant, eftersom det ändå inte ger arbetet en högre tillförlitlighet på grund av de språkliga skillnaderna. Vi anser dock att vi fick reda på det som vi ville veta och att vi förstod den information som gavs. Vi såg inte heller detta som ett hinder i den påföljande redovisningen och analysen av arbetet.

För att förstå likheter och skillnader i de olika länderna åt har vi valt att först beskriva Sverige och Danmark utifrån tre rubriker. Utifrån dem har vi gjort en analyserande jämförelse. Jämförelsen anser vi är en bra utgångspunkt för att förstå vår fortsatta analys som bygger feministisk och funktionalistisk teori. Genom detta vill vi försöka ta reda på om det finns lika stora skillnader mellan länderna i det praktiska arbetet kring prostitution som i lagstiftningen angående sexköp.

1.4.5 Källkritik

Vad gäller det feministiska perspektivet har vi framför allt använt oss av Järvinen (1990 och 1993), vilket kan vara en svaghet, eftersom det kan te sig onyanserat. Dock refererar de flesta andra författare vi läst till henne och därför har vi ansett det bäst att utgå från den ursprungliga källan. Eftersom hon har forskat mycket om prostitution känns det tillförligt att använda hennes text. Vi har valt att analysera vår uppsats utifrån feministisk och funktionalistisk teori, och eftersom Järvinen (1990 och 1993) behandlar dessa och prostitution tycker vi att de är applicerbara på vår uppsats.

På riksdagens hemsida har vi funnit propositionen om kvinnofrid (Proposition 1997/98:55). Eftersom propositionens syfte var att få riksdagen att rösta igenom lagförslaget är den värderande. Detta anser vi dock inte minskar tillförlitligheten på källan, eftersom den är en grund till lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster. Övriga källor såsom förarbeten till sexköplagen, Socialstyrelsens rapport, BRÅ:s utvärdering och utredningar om den danska lagen med mera, har vi bedömt på samma sätt och med samma höga tillförlitlighet eftersom de är utgivna av erkända myndigheter. Vi kommer även att använda viss sekundärdata som vi anser vara tillförlitlig på grund av att det är taget ur socialforskningsrapporter och förarbeten till lagen. För vår uppsats är den informationen relevant, då det visar på attityder om lagen innan den kom. Sekundärdatan innehåller också undersökningar om prostitution i Danmark, vilket vi fann viktigt för arbetets förståelse. Sådan fakta är svår att samla in på egen hand men den är ändå viktig för att förståelsen av vår fortsatta framställning.

Den informationen vi fått från de danska Internet-sidorna har i huvudsak bestått av diverse dokument. Rapporten skriven av Claus Lautrup handlar om lagstiftningen i Danmark och är en offentlig utgivelse från PRO-centret. Rapporten är finansierad av Justitsministeriets Forskningspulje (jämförbart med svenska justitieministeriets forskningsenhet), vilket höjer tillförlitligheten. Övrig information som vi hittat på PRO-centrets hemsida har vi funnit stöd för även i andra dokument och intervjupersoner som har bekräftat informationen. PRO-centrets hemsida svarar på vanliga frågor som de refererar till tillförlitlig litteratur.

När det gäller den information vi fått genom intervjupersonerna anser vi att den är tillförlitlig i den mening att de är kunniga inom detta område. Mycket av den information som intervjuerna

gett bekräftas av flera av de intervjuade personerna. Vad gäller intervjupersonernas värderingar kan inte dessa bedömas efter tillförlitlighet eftersom de är just värderingar. Av intervjuperson 6 som arbetar som polisinspektör i Köpenhamn fick vi skriftlig information om den gällande lagstiftningen kring prostitution i Danmark och det har vi använt oss av i uppsatsen. Vi har gjort den bedömningen att materialet är tillförlitligt men vi har ändå valt att bifoga informationen som appendix i uppsatsen. Detta för att det är svårt att få tag på information om Danmarks lagstiftning i Sverige.

1.4.6 Etiska överväganden

Eftersom mycket i vårt arbete bygger på intervjuer har vi valt att spela in intervjuerna på band för att inte missa något av det som sägs. Redan vid första kontakten, som togs per telefon, frågade vi om det gick bra att vi använde oss av bandspelare, vilket alla intervjupersonerna godkände. Banden kommer, efter att arbetet är klart, att förstöras vilket vi också berättade för intervjupersonerna.

1.5 Fortsatt framställning

Vi vill först presentera en historisk översikt över lagstiftningarna i Danmark och Sverige. Dels för att ge en bakgrund till deras nutida lagstiftning, men också för att förstå hur diskussionen kring lagarna har varit i respektive land. För att förstå och kunna skapa sig en uppfattning om arbetet är bakgrundsfakta en nödvändighet. Efter det följer en presentation om den tidigare forskning som gjorts på området utifrån de teoretiska perspektiv vi har valt. Det är genom de perspektiven som analysen sker. Resultatredovisningen och analysen inleds med en presentation av de personer vi har intervjuat för att ge en bakgrund till den empiri som är insamlad. Det empiriska materialet är sedan uppdelat i tre teman för att ge en överskådlig och lättförståelig bild av arbetet. Det första temat är det praktiska arbetet kring prostituerade, det andra är utfallet av lagstiftningens införande i det praktiska arbetet, och det tredje är lagstiftningens konsekvenser för prostituerade och sexköpare. Alla teman är indelade i en Malmödel, en Köpenhamnsdel och en jämförande del där vi jämför länderna utifrån respektive teman. Redovisningen och analysen avslutas med en analys utifrån de redan presenterade teoribildningarna. Arbetet knyts sedan ihop med en avslutande sammanfattning och diskussion.

2 Historisk lagstiftningsöversikt

För att förstå hur arbetet kring prostitution fungerar i Köpenhamn och i Malmö är det en fördel att känna till vad lagen säger och hur tankarna kring lagstiftningen är i Danmark och i Sverige. I Sverige infördes lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster första januari 1999.

Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för *köp av sexuella tjänster* till böter eller fängelse i högst sex månader. För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Lag (1998:408) (Lindblom och Nordback, 2002, s 1134).

Denna lag är unik i ett historiskt och internationellt perspektiv och den kommer av att Sverige ser prostitution som ett samhällsligt fenomen (SoS-rapport 2000:5, s 10). Enligt Danmarks gällande lag finns inget egentligt förbud mot prostitution. Den enda restriktionen som finns är att prostitution inte räknas som arbete och därför är prostituerade inte inkluderade i de lagar som gäller på arbetsmarknaden. Det är dock olagligt att köpa sexuella tjänster av någon som är under 18 år (www.pro-centret.dk/Lovgivning-ny.htm).

Sverige har ett synsätt som innebär att prostitution i sig är skadligt. Att vara prostituerad är destruktivt och skadligt för den sociala situationen och för kropp och själ. I Europa är synen på prostitution långt ifrån samstämmig (SoS-rapport 2000:5, s 14). Dagens samhälle präglas av internationalisering och en global förändring som även påverkar prostitutionen. Det finns ett ganska utbredd internationellt samarbete. FN och Europarådet har utarbetat en del dokument om bekämpande av prostitution och kvinnohandel. Samtidigt som det bedrivs ett arbete för att förhindra prostitutionen finns det även andra rörelser som strävar efter att legalisera prostitution och legitimera det som yrke (Proposition 1997/98:55, s 176). Sverige och Nederländerna är två länder där politiken kring prostitution skiljer sig markant åt. Som vi redan vet är det förbjudet att köpa sex i Sverige medan det i Nederländerna är tillåtet med prostitution. Båda länderna har dock som utgångspunkt att ta hänsyn till de prostituerades välfärd, även om problemet bemöts på olika sätt. Det ena landet väljer att lagstifta och det andra att inte göra det, men har samma mål, det vill säga att skydda de prostituerade (www.pro-centret.dk/Lovgivning-ny.htm).

I vissa delar av Europa sprider sig en liberalare syn på prostitution. I ett flertal länder har de prostituerade organiserat sig i fackföreningar för att hävda sin rätt till social trygghet. Många

prostituerade anser att det bör ses som ett yrke och att den största skadan är den stigmatisering de utsätts för. Det finns två riktningar i den europeiska debatten, vilka båda har utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna. Den första anser att prostitution bör legitimeras som yrke eftersom det är en mänsklig rättighet att själv kunna bestämma över sin kropp. Den andra riktningen hävdar att det är en mänsklig rättighet att få vara fri från mänsklig exploatering och att varje människa har rätt till fysisk och psykisk frihet och integritet (SOU 1995:15, s 47-48). Den svenska prostitutionen är liten i jämförelse med andra europeiska länder, vilket kan ha att göra med att Sverige har en annan syn på prostitution än vad man har på kontinenten (Proposition 1997/98:55, s 102).

Danmark har valt ett mellanting mellan den svenska och nederländska politiken. De har varken legaliserat eller kriminaliserat prostitutionen fullt ut, men det finns en politisk hållning där prostitution anses vara ett socialt problem, vilket måste åtgärdas (www.pro-centret.dk/Lovgivning-ny.htm). Det finns vissa bestämmelser i dansk lagstiftning som försöker försvåra utövandet av prostitution, bland annat i restauranglagen och i polisens ordningsföreskrifter. I strafflagen finns bestämmelser om koppleri och medverkan till prostitution och pornografi, det är för att rikta insatserna på att kriminalisera de som ligger bakom prostitutionen. Genom att använda begreppet ”könslig osedlighet” i stället för ”prostitution” kommer bestämmelserna även att omfatta pornografiska filmer och bilder (SOU 1995:15, s 168-170).

2.1 Bakgrunden till Sveriges lagstiftning kring sexköp

1965 införde Sverige en lag som berörde prostituerade, asocialitetslagen (1964:450). Lagen gällde folk som fyllt 20 år och underlåter sig att söka arbete samt lever ett så asocialt liv att uppenbar fara föreligger för allmän ordning eller säkerhet. Denna lag gällde inte från början prostituerade men efter en ny utredning framhölls att prostitution utgjorde en av de viktigaste orsakerna till den styrda brottsligheten och asocialiteten. Utredningen ledde till att prostitution skulle ses som en indikation för samhällsfarlighet. I praktiken har denna lag nästan aldrig använts och 1981 var den obrukbar (SOU 1981:71, s 54). 1976 tillsattes en utredning som fastslog att prostitution inte skulle ses som en isolerad företeelse vid sidan av andra sociala problem utan istället bedömas i samband med samhällsstrukturen och samhällsutvecklingen i stort. Utredningen valde att definiera prostitution så att det inte enbart skulle vara en kvinnofråga. Definitionen blev att prostitution föreligger när minst två parter köper respektive

säljer sexuella tjänster mot (vanligtvis) ekonomisk ersättning, som utgör en förutsättning för den sexuella tjänsten (SOU 1981:71, s 31-33).

1976 startades ett projekt i Malmö. Representanter från socialförvaltningen, skattemyndigheten, polisen, åklagarmyndigheten och länsstyrelsen gick samman för att diskutera den ökade prostitutionen i Malmö. Projektet ledde till att de beslutade att utreda vissa klubbars och näringsställens sociala struktur och betydelse (SOU 1981:71, s 113-114). Projektgruppen hade inte några direkta förebilder för former och metoder i det sociala arbetet utan fick utveckla egna. Målsättningen var att hjälpa de prostituerade bort från könshandeln till ett annat och bättre liv samt att minska avståndet mellan socialarbetare och klient (SOU 1995:16, s 11-30). Grunden i projektet var att störa könshandeln och att ge ett individuellt stöd till prostituerade kvinnor. Gruppens arbete var nästan helt och hållet inriktat på gatuprostitution, eftersom det inte fanns resurser till eventuell annan verksamhet (SOU 1995:16, s 19). En rapport skrevs som bland annat behandlade prostitutionen i Malmö ur ett samhällsperspektiv, vilken var en bidragande orsak till den första statliga prostitutionsutredningen (SOU 1995:16, s 11-30). Av denna utredning kom sedan ett socialt arbete med prostituerade att utvecklas. Det är detta sociala arbete som idag är prostitutionsgruppen i Malmö. Socialarbetarna i projektet har inte den traditionella socialekreterarrollen, i den mening att de har befogenheter att till exempel bevilja bistånd. De samarbetar i stället med myndigheter, vårdinrättningar och socialbyråer och kan hjälpa de prostituerade i kontakten med dessa (SOU 1981:71, s 113-114).

Fram till år 1998 fanns ingen lag som gjorde det möjligt för socialtjänsten att ingripa vid prostitution, mer än det som står i socialtjänstlagen (SOU 1981:71, s 144-145). Före lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster infördes pågick länge en debatt med för- och motargument. Debatten rörde frågan om prostitutionen skulle kriminaliseras och i så fall vem, den prostituerade, sexköparen, båda eller ingen? Några argument som fördes för kriminalisering var bland annat att om prostitution var kriminellt så skulle verksamheten ses som förkastlig och risken att som sexköpare bli upptäckt vara större. Propagandan i herrtidningar skulle minska, eftersom köparen gjorde sig skyldig till brott. En straffbeläggning skulle också vara avskräckande på de prostituerades verksamhet, detta om båda parter kriminaliserades. Mot kriminalisering fördes argument som inriktade sig på den sociala situation som den prostituerade befinner sig i. Den prostituerade behöver ofta hjälp för sina

problem och den hjälpen går inte att få inom straffrätten. Om påföljden istället skulle vara böter skulle pengarna säkerligen tjänas ihop genom ny prostitution. En risk med kriminalisering ansågs vara att verksamheten skulle bli mer dold och socialarbetare och poliser skulle få en sämre möjlighet att öppet arbeta med kvinnorna (SOU 1981:71, s 144-145).

Trots de problem som fanns 1981 kom till slut en proposition till en lagändring 1997. Tanken var först att det skulle vara kriminellt både att köpa och att sälja sex, vilket inte alla remissinstanser var överens om. I stället föreslog propositionen ett förbud mot köp av sexuella tjänster som skulle innefatta all könshandel. Detta skulle fylla en normbildande funktion och även tydliggöra att prostitution inte är socialt accepterat. De risker som köpsköparna skulle utsätta sig för då de köper sexuella tjänster skulle vara en avhållande faktor (Proposition 1997/98:55, s 100). Prostitution är inte något som enbart handlar om de direkt inblandade, utan medför allvarliga skador både för individen och samhället. Detta på grund av att det ofta förekommer kriminalitet, till exempel narkotikahandel, koppleriverksamhet och misshandel. Ofta har de prostituerade en mycket svår situation, vilket enligt propositionen gör bekämpningen av prostitutionen till en samhällsangelägenhet. En invändning som gjordes mot lagförslaget var att det skulle bli svårt att kontrollera om lagen efterlevdes. Däremot var en av motiveringarna till kriminalisering av sexköp att det skulle bli lättare att ingripa på platser där man vet att det förekommer prostitution. En annan motivering var att en kriminalisering borde minska intresset för grupper eller enskilda att etablera prostitutionsverksamhet i Sverige. En viktig synpunkt var också att en kriminalisering enbart skulle bli ett komplement till det sociala arbetet (Proposition 1997/98:55, s 104-105).

Ett år efter att lagen införts konstaterades att det är svårt att kontrollera den dolda prostitutionen. För att kunna kontrollera dold brottslighet ställs det ofta krav på användande av tvångsmedel som t.ex. husrannsakan och telefonavlyssning. Köp av sexuella tjänster är ett brott som inte kan tänkas leda till mer påföljder än böter, vilket gör dessa tvångsmedel begränsade. Det står i och för sig i lagen att påföljden kan bli fängelse upp till 6 månader, men enligt BRÅ:s utvärdering (BRÅ-rapport 2000:4, s 8-20) ett år efter lagens införande har aldrig någon annan påföljd än böter varit aktuell. Gatuprostitutionen i Malmö minskade från uppskattningsvis 160 kvinnor före lagens införande till ett 60-tal direkt efter. Lite senare in på året ska antalet prostituerade ha ökat till samma antal som före lagens införande för att sedan

minska igen, efter att polisen mer aktivt börjat arbeta mot gatuprostitutionen i Malmö (BRÅ-rapport 2000:4, s 8-20). Under år 1999 registrerades 91 polisanmälningar enligt sexköplagen. Före lagen befarades det att bevisningen skulle bli ett problem, att en stor del av förundersökningarna har lagts ner tyder på att bevisningen är svår (BRÅ-rapport 2000:4, s 29-38).

Kunskapen om de prostituerade är begränsad och omfattar nästan enbart kvinnorna i gatuprostitution. Den forskning som gjorts visar på att det oftast är kvinnor som på grund av olika anledningar fått en dålig start i livet och som tidigt berövats på självrespekt (Proposition 1997/98:55, s 102-103). Att män då ska kunna köpa sex av dessa kvinnor för att tillfredsställa sina egna sexuella behov är något som strider mot uppfattningen om alla människors lika värde och jämställdhet mellan män och kvinnor (Proposition 1997/98:55, s 180). Efter många diskussioner om parterna i prostitution ska kriminaliseras eller ej antog alltså riksdagen 1998 regeringens förslag om att kriminalisera köp av sexuella tjänster. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1999 och är gällande i Sverige idag (BRÅ-rapport 2000:4, s 11).

2.2 Bakgrunden till Danmarks lagstiftning kring sexköp

I Danmark har problemet med prostitution uppmärksammats sedan 1950. 1981 fanns inget projekt inriktat mot att minska prostitutionen. Prostituerade med missbruksproblem kunde få hjälp genom socialtjänsten, men annars fanns ingen hjälp att få. Strafflagen berörde otukt men den tillämpades inte i praktiken. Prostitution var med andra ord inte kriminaliserat, det var dock förbjudet att ha prostitution som enda försörjningssätt. Det var istället bestämmelserna om koppleri och främjande av prostitution i strafflagen som var tillämpliga. 1989 under en debatt i det danska folketinget framförde socialministern att de prostituerade är i behov av hjälp. Han ville att de skulle stöttas och ges råd- och vägledning med kontakthjälp och rehabilitering. För att uppfylla dessa krav krävs det att socialarbetarna känner till klientens liv och prostitutionsaktivitet, men även att socialarbetarna har handlingsmöjligheter så att dessa direktiv kan uppfyllas. Enligt en undersökning inom socialtjänsten gjord av Socialforskningsinstitutet, Köpenhamn 1989, kände inte många socialarbetare till om deras klienter prostituerade sig eller ej. Detta gällde dock enbart på biståndsavdelningar, på missbruksavdelningar visste ofta socialarbetaren mer om sin klients eventuella prostitution. Bakgrunden till detta varierade men enligt den lag som fortfarande gäller, skulle de intäkter som prostitutionen gav räknas med när klienten mottog bistånd. En missbrukare som

prostituerar sig har inte råd att få minskat socialbidrag på grund av att inkomsten som prostitutionen ger räknas in (Bechman et al, 1990, s 42-43). Många prostituerade lever ett dubbelliv, vilket innebär att de håller isär livet som prostituerad från vänner, pojkvänner och offentliga myndigheter. Dels kan det bero på att de tycker det är skamligt att berätta vad de sysslar med. Dels kan det vara att de är rädda för att registreras som prostituerade hos myndigheter, eller att deras barn ska tas ifrån dem. En annan anledning kan vara att de är rädda för att de måste betala tillbaka pengar de fått genom bidrag, eftersom de samtidigt tjänat pengar på prostitutionen. En man eller kvinna som tjänar pengar på att vara prostituerad löper dock inte en direkt risk att förlora sina barn genom omhändertagande. För det krävs att barnet utsatts för allvarlig brist i omsorgen. Dock kan en prostituerad som tar emot pengar i form av bidrag anmälas för bedrägeri, om hon inte uppgett de pengar hon tjänar som prostituerad. Undantag kan göras och den prostituerade kan få bidrag i fall denne samtidigt tillsammans med en handläggare söker efter ett annat försörjningssätt (www.pro-centret.dk/Lovgivning-ny.htm).

1995 fanns det inga tankar på att kriminalisera prostitution i Danmark (SOU 1995:15, s 165). Enligt § 199 i strafflagen tilläts prostitution, dock inte som ett försörjningssätt. Med andra ord kunde en prostituerad tvingas söka en annan tillåten försörjning och om hon inte gjorde det kunde påföljden bli fängelse upp till fem år. Paragrafen kunde även användas på dem som försörjde sig på den prostituerade, men i verkligheten tillämpades lagen nästan uteslutande på ogifta prostituerade kvinnor utan annat arbete. Dock var paragrafen inte ändamålsenlig för att bekämpa prostitution (SOU 1995:15, s 168-170). Diskussionen kring avskaffning av denna lag fördes eftersom den dels var obsolet (fallit ur bruk) och dels ansågs ge en felaktig bild av frågan (SOU 1995:15, s 168-170).

1999 avskaffades den gamla lagen och numera är det alltså tillåtet att vara prostituerad i Danmark, men det är inte en accepterad försörjning och omfattas inte av de lagar som rör arbetsmarknaden. Eftersom prostitution inte är ett erkänt yrke har de prostituerade inga rättigheter i form av semesterersättning, arbetsskadeersättning eller arbetslöshetsstöd. Efter 1999 är det dock inte kriminellt att tjäna pengar enbart på prostitution. Det är inte olagligt att köpa sexuella tjänster av en prostituerad över 18 år. Det är olagligt att uppmåna, övertala, hota eller tvinga andra till att tjäna pengar genom prostitution. I vissa fall är det också olagligt att tjäna pengar på andras prostitution. liksom att hindra en person att sluta med prostitution om

denne önskar det. Det är ofta svårt att värdera vad som är lagligt och olagligt när det gäller prostitution, eftersom en del av lagarna är gamla och därmed svåra att applicera på den prostitution som finns idag. Det har heller inte varit många rättsfall om prostitution, därför är det svårt att veta hur paragraferna ska användas (www.pro-centret.dk/Lovgivning-ny.htm).

I Köpenhamn förekommer gatuprostitution i klart avgränsade områden, främst i pornografidistriktet Västerbrogade. I detta distrikt finns flertalet pornografiska butiker och hotell som i praktiken fungerar som bordeller. Detta förekommer inte på andra ställen i Norden men är vanligare på kontinenten. Koppleriomfattningen i distriktet är enligt polisen stort och många utav kvinnorna inom gatuprostitutionen är kopplade till en hallick (SOU 1981:71, s 121-124). Prostitutionen har de senaste åren ökat. Olika siffror pekar på att det finns mellan 5450 och 7800 prostituerade i Danmark att jämföra med ca 1600 för 10 år sedan (www.kfukssozialearbejde.dk). Antalet prostituerade har ökat, men antalet köpare har minskat. Skälen till detta kan vara rädslan för HIV och AIDS samt en ökad arbetslöshet. I och med att sexköparna har mindre pengar har följderna blivit att priset på sexuella tjänster har sjunkit (SOU 1995:15, s 165).

I Köpenhamn har det startats olika sociala projekt för att kunna stödja de prostituerade. Tjekpunkt är en verksamhet för arbete bland ungdomar i Köpenhamn. Det är ett samarbete mellan stat, kommun samt en frivilligorganisation och är ett uttryck för den strävan som finns i Danmark att få till stånd ett utökat samarbete mellan kommuner och frivilligorganisationer. Det uppsökande arbetet sker framför allt i Christiania, City och Västerbrogade och riktar sig främst till kriminella, missbrukare eller prostituerade under 18 år (SOU 1995:15, s 191-194).

Enligt § 223 a i strafflagen, som infördes 1999 är det förbjudet att köpa sexuella tjänster av någon som är under 18 år. Före avkriminaliseringen 1999 var det heller inte kriminellt att vara kund hos en prostituerad om denne fyllt 15 år. Innebörden av § 223 a var till en början att den kund som har samlag med en person under 18 år som helt eller delvis försörjer sig på prostitution, straffas med böter eller fängelse i högst två år. Den politiska intentionen med lagen var att skydda unga mot ett levnadssätt som prostituerade, samt att sända ut en signal om att det inte är acceptabelt med ungdomsprostitution. Många socialarbetare har inte utnyttjat paragrafen eftersom de valt att fokusera på den unge framför att anmäla sexköparen (Lautrup, 2002, s 4-17). Den nya lagen som infördes 1999 blev kritiserad dels för en krånglig

formulering och dels för att det krävs en mycket stark bevisning, vilket gjorde den näst intill obrukbar. Formuleringen har kritiserats för att beteckningen ”prostituerad” används, vilket inte finns i till exempel svensk och norsk lagstiftning. Den främsta kritiken har dock riktats mot formuleringen ”helt eller delvis ernæring (försörjning) ved prostitution” eftersom det då till exempel inte innefattar enstaka tillfällen (Lautrup, 2002, s 5-13). Denna kritik gjorde att lagen omformulerades år 2003 till att gälla köp av sexuella tjänster av någon under 18 år (appendix: Danmarks lagstiftning kring prostitution). Man valde alltså att ta bort kravet på att personen helt eller delvis skulle försörja sig på prostitution. Lagändringen är så pass ny att det är för tidigt för att uttala sig om utfallet. Flera socialarbetare anser att lagstiftning delvis kan vara ett redskap för att begränsa prostitutionen men att ett socialt förebyggande arbete är den bästa lösningen för att nå en begränsning (Lautrup, 2002, s 5-13).

2.3 Sammanfattning, svensk och dansk lagstiftning kring sexhandel

Sedan 1999 har både Sverige och Danmark nya lagar rörande prostitution. Sveriges lag innebär en kriminalisering av sexköparna och Danmarks en avkriminalisering av prostitution, även fast det fortfarande inte är ett accepterat arbete. Båda länderna ser prostitutionen som ett problem, men har valt att bemöta problemet på olika sätt genom sociala insatser utifrån respektive lagstiftning. I Sverige är köparen kriminaliserad oavsett ålder på säljaren, i Danmark endast om säljaren är minderårig. Debatten i de båda länderna har pågått länge, och för- och motargument till kriminalisering eller legalisering har diskuterats om vartannat. Lagstiftningen i länderna är olika, men både Sverige och Danmark arbetar socialt med att hjälpa prostituerade, och genom olika sociala projekt försöker man att uppnå detta. Dessa projekt har olika inriktningar, bland annat beroende på hur prostitutionen ser ut i Sverige respektive Danmark, och var insatserna därefter kan tänka behövas.

3 Teoretiska perspektiv

Vi kommer att utgå från två perspektiv för att analysera prostitution. Dessa perspektiv är feminism och funktionalism, vilka är två rätt skilda ståndpunkter. De fungerar dock som lämpliga förklaringsmodeller när det gäller att förklara olika attityder kring prostitution. Även fast vi valt att utgå från dessa teorier är vi medvetna om att de inte är de enda självklara att använda. Andra perspektiv, som till exempel klass och konflikt skulle kunna användas för att problematisera och förklara problemet, men vi har i detta sammanhang valt att begränsa oss till funktionalism och feminism.

Teorier kan tolkas på olika sätt. Järvinen (1990 och 1993) har gjort sin tolkning av feminism och funktionalism och det är hennes tolkningar som vi i huvudsak använt oss av. Enligt Petra Östergren (www.petraostergren.com), författare och socialantropolog, är den svenska sexköpslagen nästan enbart negativ. Hon anser att stigmat runt att vara prostituerad är det man borde arbeta med, så att sexsäljarna kan få mer makt. Prostitution borde även räknas som ett yrke eftersom det generellt inte går att säga att alla prostituerade far illa av den. Hennes åsikter stämmer överens med den feministiska inriktningen om att varje kvinna själv ska kunna bestämma över sin kropp och välja om hon vill vara prostituerad eller inte. Östergrens (2003) utgångspunkter är helt andra än de Järvinen (1990 och 1993) har, trots att de båda har en feministisk hållning till problemet.

3.1 Feminism

En definition av feminism är uppfattningen om att kvinnan ska vara jämställd mannen och att feministiska rörelser strävar efter att gynna kvinnors rättigheter och intressen i samhället (Giddens, 1998, s 632). Michel Foucault har influerat mycket av det som skrivits inom feministisk litteratur. Enligt honom har sexualiteten som diskurs inte alltid funnits, utan skapats utifrån olika sociala utvecklingsprocesser. Vidare är sexualitet något han förknippar med social makt (Giddens, 1998, s 28). Det finns en del olika inriktningar inom feminism, men det som är gemensamt för alla är att genuserättvisor ska förklaras och att man ska verka för att undanröja dessa (Giddens, 2003, s 554).

3.1.1 Ett feministiskt perspektiv på prostitution

Det feministiska perspektivet inom prostitutionsforskning utvecklades framförallt under 1970- och 80-talen (Järvinen, 1990, s 14-15). Perspektivet är gammalt och har sina rötter i sekelskiftets prostitutionsdebatt. Den syn på prostitution som är gemensam för hela den feministiska forskningslitteraturen är att prostitutionen har ett samband med ojämlikheten mellan män och kvinnor i samhället. Könshandeln består av utbud och efterfrågan, det är männen som står för efterfrågan och kvinnorna för utbudet. Enligt Järvinen (1990) är det ingen tillfällighet att det är på det sättet eftersom det återspeglar den, vad hon kallar det, könsskeva fördelning av sociala, ekonomiska och politiska resurser som finns i samhället. Enligt ett feministiskt perspektiv är prostitution inte något naturligt som är oberoende av vilken tid vi befinner oss i, utan något som definieras av och förändras med maktförhållandena i samhället. Prostitutionen återspeglar en patriarkalisk sexualsyn, vilket

innebär en definition där män är sexuella och kvinnor asexuella. Den patriarkaliska sexualsynen bygger på att det finns en skillnad mellan de manliga och kvinnliga sexuella behoven och att detta inte går att påverka (Järvinen, 1990, s 14-15).

En annan utgångspunkt för en feministisk prostitutionssyn är att den kvinnliga kroppen ofta betraktas som en handelsvara. I dagens samhälle är kvinnokroppen starkt kommersialiserad och används på ett annat sätt än manskroppen i reklam etc. Järvinen (1990) anser att kvinnokroppen ses som ett fenomen som kan köpas, användas och bytas och att det är det som är bakgrunden till könshandel (Järvinen, 1990, s 16). Författaren ger några olika förklaringsmodeller till varför kvinnor prostituerar sig, nämligen ekonomiska problem, begränsade möjligheter på arbetsmarknaden samt social rotlöshet. Hon menar dock att det inte går att se någon av dessa för sig, utan i samband med den sexualsyn och de könsroller vi lever efter idag. Enligt feministisk teori är inte de prostituerade psykiska eller sociala avvikare i traditionell mening utan att de hamnar i prostitution på grund av att de inte har så många andra attraktiva alternativ (Järvinen, 1990, s 17-18). Dock innebär detta att många prostituerade får betala ett högt pris genom fortsatt socialt och ekonomiskt utanförskap, psykiska problem och drogmissbruk (Järvinen, 1993, s 21).

Ett feministiskt perspektiv på prostitutionskontroll är att den inriktas på de prostituerade. Detta innebär att man går emot det traditionella synsättet med att en prostituerad kvinna ses som avvikande från den normala asexuella och monogama bilden av kvinnan. Följden av detta synsätt blir att prostitutionskontrollen inriktas på mannen, men enligt det feministiska resonemanget ska behandlingen istället inriktas på henne. Den samhälleliga kontrollen ska alltså innebära vård och behandling av den prostituerade kvinnan (Järvinen, 1990, s 20).

3.2 Funktionalism

Detta teoretiska perspektiv grundar sig på uppfattningen om att sociala skeenden bör förklaras genom hur de bidrar till samhällets fortbestånd. Samhället ses som ett komplext system där de olika delarna fungerar i samverkan med varandra (Giddens, 2003, s 555).

3.2.1 Ett funktionalistiskt perspektiv på prostitution

Ett funktionalistiskt synsätt innebär att prostitution är något normalt och universellt i samhället, eftersom den har existerat i alla tider och i alla kända samhällen (Järvinen, 1990, s

11). Vidare anses prostitution vara kvinnans äldsta yrke och att det är ett ofrånkomligt samhällsfenomen. Den funktionalistiska förklaringen till varför prostitution existerar är att de manliga sexuella behoven inte kan tillfredsställas på något annat sätt som samhället erbjuder, samt att könshandeln är ett komplement till äktenskapet. En annan funktion som prostitutionen fyller är enligt funktionalistiskt tänkande att tillfredsställa de sexuella behoven hos fysiskt, psykiskt och socialt handikappade män och att den alltså fyller viktiga sociala funktioner i samhället (Järvinen, 1990, s 11 - 12).

Enligt Robert Merton (Giddens, 2003, s 303) finns det sociala funktioner i samhället som kan leda till negativa konsekvenser för funktionaliteten. Dessa funktioner kallas för dysfunktioner. En dysfunktion är sociala former av inverkan som får splittrande eller upplösande följder (Giddens, 2003, s 553). Enligt funktionalismen kan alltså prostitution även ses som en dysfunktion i samhället. Detta under förutsättning att fokuseringen ligger på de negativa konsekvenserna som är förknippade med prostitution och inte på den samhälleliga funktion som prostitution, enligt funktionalismen, uppfyller. Prostitution kan alltså både ses som en funktion i samhället som alltid har funnits och som behövs för att samhället ska fungera, och som en dysfunktion med negativa konsekvenser för samhällets funktionalitet.

Vad det gäller kontrollen av prostitution pekar Järvinen (1990, s 13) på tre punkter. För det första anses prostitutionen vara odödlig eftersom det är ett normalt fenomen som fyller en viktig funktion i samhället. Att försöka utrota eller kontrollera prostitutionen genom myndighetsåtgärder går inte. I stället skulle prostitutionen flyttas och ersättas av andra former. För det andra skulle antalet våldtäkter öka om inte sexuellt frustrerade män fick gå till prostituerade samt att utomäktenskapliga relationer skulle öka, vilket skulle skada familjelivet mer. För det tredje anses att arbetet borde inriktas på att få bukt på kriminalitet, narkotika och andra sociala störningar runt om prostitutionen istället för att rikta in sig på själva könshandeln. Enligt ett funktionalistiskt perspektiv är den prostitution som inte stör den sociala ordningen en privat angelägenhet mellan den som köper och den som säljer de sexuella tjänsterna.

4 Resultatredovisning

4.1 Presentation av intervjupersonerna

Vi har gjort fyra intervjuer med fem personer i Malmö och tre intervjuer i Köpenhamn. De vi har intervjuat är personer som representerar de verksamheter som främst arbetar praktiskt kring prostituerade. I Malmö har vi besökt prostitutionsgruppen och intervjuat två socialarbetare som arbetar där. Vi besökte även socialförvaltningen och intervjuade en socialsekreterare som arbetar med missbruksproblematik och genom det kommer i kontakt med prostitution. På universitetssjukhuset MAS i Malmö arbetar en missbruksbarnmorska tillika sexterapeut. Hennes patienter är ofta prostituerade vilket är anledningen till att vi valde att intervju henne. Vi besökte även polisen, både i Malmö och i Köpenhamn. I Köpenhamn var vi även på Reden, ett natthärbärge för prostituerade, missbrukande och hemlösa kvinnor och på Tjekpunkt, en verksamhet för ungdomar i behov av stöd.

4.2 Det praktiska arbetet kring prostituerade

4.2.1 Malmö

Det praktiska arbetet kring de prostituerade i Malmö utförs främst av prostitutionsgruppen, polisen och sjukvården. Arbetet med prostituerade från socialtjänstens sida kan delas in i två olika delar. Dels är det prostitutionsgruppen som arbetar direkt med prostituerade och som enbart är inriktade på prostitution. Dels är det socialtjänstens missbruksenhet som kommer i kontakt med prostituerade genom arbetet med missbrukare. Båda tillhör socialförvaltningen men de har olika inriktningar på arbetet och olika befogenheter.

Närpolisen i Malmö som arbetar med prostitution har som uppgift att övervaka gatuprostitutionen. I Malmö är det framförallt en polisinspektör som arbetar med prostitutionsfrågor. Polisen ska agera utifrån lagen och sätta dit sexköparna men de ska också kontrollera de prostituerade kvinnorna. Samarbetet mellan polis, prostitutionsgrupp/socialtjänst och sjukvård fungerar bra vilket underlättar för de prostituerade, och gör att arbetet går smidigare. Den svenska lagstiftningen kring sexköp gör det möjligt för polisen att kontrollera prostitutionsverksamheten på gatan. Det innebär en viss trygghet för kvinnorna att veta att de finns där. I och med att polisen vistas i prostitutionskvarteren har de prostituerade en möjlighet att anmäla sexköparna, att detta sker är dock mycket ovanligt. Polisen har blivit mer som en socialarbetare dit många kvinnor känner att de kan ringa för att be om hjälp och stöd. Den inställning polisen har gör det lättare

för de prostituerade att ta kontakt med polisen om de t.ex. blivit utsatta för våldtäkt. Detta sätt att arbeta på gäller polisen i Malmö och arbetsinriktningen skiljer sig åt mellan olika städer i Sverige. Den inriktningen Malmöpolisen har uppfattas positivt av de andra som arbetar med prostituerade i Malmö.

Framförallt har vi en prostitutionspolis som inte är ute efter att sätta dit torskarna och få bockar i kanten på antal kunder de tagit. Deras främsta uppgift är att försöka värna om tjejerna (Intervjuperson 5).

Polisen samarbetar med de sociala myndigheterna, därför har de en skyldighet att vidarebefordra om det är så att någon av kvinnorna utgör fara för sig själva så att ett LVM-omhändertagande (Lag 1988:870 om vård av missbrukare i vissa fall) kan vara aktuellt. Det kan även vara så att det är någon som är under 18 år som prostituerar sig och då har polisen också en skyldighet att vidarebefordra detta. Polisen ingår i en samverkansgrupp, som består av prostitutionsgruppen, polisen, samt en missbruksbarnmorska som också är sexterapeut. De träffas två heldagar om året för att ge feedback på varandras arbete och för att diskutera hur prostitutionen ser ut generellt. Där emellan har de tjänstemannamöten vid behov. Det finns dock vissa hinder i samarbetet eftersom socialtjänsten har tystnadsplikt medan polisen har meddelandeskyldighet till socialtjänsten. Sjukhuset har en informationscentral där polisen kan få reda på hur många kvinnor som kommit in etc. men sjukhuset kan aldrig bistå med några namn på grund av tystnadsplikten. Det är dock viktigt för polisen att kunna veta resultatet av vad de gör så att deras arbete alltid är i rörelse och inte stagnerar.

Prostitutionsgruppen har mycket kontakt med socialtjänsten men även med andra myndigheter så som avgiftningen, sjukvården och kriminalvården. Prostitutionsgruppen har inga befogenheter vad gäller bistånd enligt socialtjänstlagen, men däremot får de prostituerade hjälp med kontakten med socialtjänsten. Prostitutionsgruppen arbetar enbart med prostituerade. Arbetet består till stor del av fältarbete, det vill säga på gatan, och det är där de knyter de flesta kontakterna med de prostituerade kvinnorna. På gatan gör prostitutionsgruppen allt ifrån att köra kvinnorna hem om de vill ha skjuts, till att dela ut kondomer. Prostitutionsgruppen är en myndighet men många av de prostituerade ser dem inte på det sättet. Detta beror på att de är så pass kända i prostitutionskvarteren att de prostituerade kvinnorna litar på dem. De hjälper prostitutionsgruppen genom att meddela om det till exempel är någon minderårig som vistas där. Prostitution är förknippat med fara, och vissa

sexköpare behandlar de prostituerade mycket illa. Prostitutionsgruppen hjälper kvinnorna med att till exempel ta bilnummer på de sexköpare som de ska akta sig för och sedan meddela detta till andra prostituerade. De gör hembesök, har samtalsgrupper där enbart kvinnor med prostitutionsbakgrund ingår, samt har enskilda motivationssamtal. En gång i månaden har de tider på natthärbärgena i Malmö, eftersom det är många kvinnor som är bostadslösa så behöver de finnas till även där. Prostitutionsgruppen fokuserar inte på sexköparna, utan överlåter det arbetet till polisen. De hjälper kvinnorna om det är så att de vill anmäla en köpare men de anmäler nästan aldrig själva.

På universitetssjukhuset MAS arbetar en missbruksbarnmorska tillika sexterapeut. Hon har även har mottagning på sprutbytet på infektionskliniken, statsmissionen och behandlingshem. Arbetet innefattar alltså på detta vis också en uppsökande verksamhet eftersom hon åker ut till kvinnorna där de befinner sig på exempelvis behandlingshem. På detta sätt kommer hon i kontakt med många missbrukare och de flesta gatuprostituerade kvinnorna i Malmö. Arbetet består av mycket praktisk verksamhet, och hon hjälper kvinnorna med infektioner och könssjukdomar samt arbetar aktivt med preventivmedel och graviditeter. Missbruket är den största orsaken till att en kvinna prostituerar sig på gatan, och sprutbytet ger de prostituerade som vill lägga av med sitt missbruk en chans att få hjälp.

Sjukvården har anmälningsplikt men anmäler bara om den missbrukande kvinnan missköter sig och inte går in på avgiftning eller är frånvarande vid drogtester etc. Vid dessa händelser måste det anmälas, eftersom det handlar om att kvinnan skadar en annan person, alltså sitt foster. Denna anmälningsplikt har dock missbruksbarnmorskan aldrig använt sig av eftersom problemet aldrig blivit aktuellt, ingen kvinna vill skada sitt barn medvetet. Hon hjälper också kvinnorna att anmäla till polisen vid till exempel våldtäkter, men bara om kvinnan själv vill det. Ofta har inte de prostituerade kvinnorna pengar att ringa för eller ork att sitta i telefon och kvinnan får då hjälp med sådana praktiska saker. Utöver statsmissionen som bara har två platser för kvinnor finns det inte många ställen för prostituerade, missbrukande och hemlösa kvinnor att ta vägen. De kan inte vända sig till kvinnojouren eftersom de inte får vara drogpåverkade där, vilket beror på att kvinnojouren även tar emot barn.

Det finns andra verksamheter runt om prostitutionen som det inte går att komma åt, vare sig med den lagstiftning som finns, eller med det praktiska arbete som utförs. Exempelvis är det

ett flertal gatuprostituerade som även medverkar i pornografiska filmer. Det finns heller inget praktiskt arbete som är inriktat på den prostitutionsverksamhet som är knuten till Internet, det finns inte heller resurser eller lagstiftning för ett sådant arbete.

4.2.2 Köpenhamn

Organisationen av arbetet med prostitution i Köpenhamn består främst av polis, Reden (ett härbärke för kvinnor) och Tjek-punkt (arbetar med ungdomar i missbruk och prostitution). Det finns även en del i organisationen som arbetar med forskning och dokumentation av prostitutionsverksamheten, detta står Pro-centret för. Alla dessa verksamheter har ett visst samarbete, där även Pro-centret ingår fastän de inte arbetar direkt med de prostituerade.

På Tjek-punkt arbetar man med uppsökande verksamhet och upptagningsområdet är alla ungdomar som uppehåller sig i prostitutionsområdet och på Christiania. De har också en ”butik” som fungerar som en mötespunkt dit unga kan komma och äta, vila eller låna telefonen. Ofta kommer ungdomar för att få tala med någon. De som arbetar på Tjek-punkt vill genom sitt arbete hjälpa marginaliserade unga människor att skapa en fungerande relation mellan dem och det sociala hjälpsystemet. De arbetar efter en frivillighetsprincip, det vill säga att de aldrig tvingar ungdomarna att samarbeta, vare sig med Tjek-punkt eller med socialförvaltningen. Kontakten med ungdomarna varierar, ibland har de samtalskontakt med dem upp till tre månader. Att vinna ungdomarnas förtroende är avgörande i Tjek-punkts arbete för att kunna hjälpa dem. Genom att inleda samtal med ungdomarna försöker de avvärja den misstro som många av de unga känner inför vuxna. De försöker skapa en kontakt med ungdomarna så att de vet att de har någon vuxen att lita på som inte försvinner. Tjek-punkt är den enda organisationen i Köpenhamn som enbart arbetar med ungdomar. De är välkomna dit även om de är drogpåverkade, vilket motiveras med att personalen hellre vill ha dem där än ute på gatan. I Köpenhamn finns ett flertal projekt för att fånga upp de ungdomar som är på väg att bli utstötta, vilket Tjek-punkt anser är anledningen till varför ungdomsarbetet fungerar bra. Avvägningen mellan vad som bör anmälas och inte är svår. Om de möter en prostituerad flicka under 18 år anser de att det är viktigare att etablera en kontakt med flickan än att anmäla sexköparna. Ofta har hon dåliga erfarenheter av både socialtjänst och polis och de vill gärna inte svika ett förtroende.

Polisen har en nätverksgrupp som arbetar med trafficking, vilket tillhör strafflagen. Polisen

samarbetar i dessa frågor med justitieministeriet och representanter i trafficking-frågor från de baltiska länderna. ”Stoppa kvinnohandeln” är en verksamhet knuten till Reden. De bedriver uppsökande arbete och samarbetar med polisen. Den danska regeringen har kommit med en handlingsplan för att stoppa kvinnohandeln. Utländska kvinnor som befinner sig illegalt i Danmark tillåts nu att stanna i 15 dagar. Förut blev de hemskickade direkt. Under de 15 dagarna får de hjälp av ett team som talar deras språk, de får träffa läkare, psykologer och socialrådgivare. På detta sätt förberedes de inför hemkomsten. Tanken är att de i hemlandet ska mötas av annan personal för att bli omhändertagna. Om detta sker eller inte är svårt att säga. En del i den danska polisens förebyggande arbete är att undervisa nya poliser om prostitution. Polisen undervisar även barn och ungdomar i skolan samt diskuterar förhållningssätt till sexualitet. Polisen vill att arbetet kring prostitutionen ska prioriteras högre. Det arbete som görs idag är ofta målinriktade insatser. Det kan till exempel vara att polisen under två veckor inriktar sitt arbete på så kallade ”massagekliniker” (jämförbart med bordell). Polisen åker runt på klinikerna för att kontrollera om de är lagliga, samt om där vistas utländska kvinnor som är efterlysta.

Reden är ett härbärge för gatuprostituerade och missbrukande kvinnor och drivs av KFUK (frivillig välgörenhetsorganisation). Där kan kvinnorna sova, äta, bada eller bara sitta i soffan och titta på TV. På Reden kan de även få kondomer, glidmedel eller rena verktyg till sitt missbruk. Reden anser att prostitution är våld mot människor och eftersom de inte tror att någon kan må bra av prostitution kan det aldrig ses som ett yrke. Om prostitution knyts till arbetsmarknaden kan det bidra till att den prostituerades kropp ses som en vara vilket är en ekvation som inte går ihop.

Man säljer sig själv som en vara /.../. När man säljer ut sig själv i prostitutionen är det ju att du behåller en vara som du samtidigt har sålt (Intervjuperson 8).

Reden hjälper kvinnor som är gravida eller har blivit utsatta för våldtäkt att få professionell hjälp. De samarbetar med Rikshospitalets traumacenter, vilket är ett center för kvinnor som blivit utsatta för våldtäkt. Där arbetar personal från rättsmedicin etc. Ett annat samarbete är med ett härbärge för män, dit kvinnorna får komma under dag- och kvällstid. En gång i veckan kommer en läkargrupp till Reden, som arbetar med gravida missbrukare. Kvinnorna kan tala med dem när det gäller graviditet och preventivmedel. De hjälper även kvinnorna vid behov av akuthjälp. Vissa kvinnor kommer bara till Reden för att få kondomer och rena

sprutor, medan andra ser härbärgen som deras hem där de både äter och sover.

Några på Reden arbetar med det uppsökande arbetet i projektet ”Stoppa kvinnohandeln” och det är där de stöter på utländska kvinnorna. De kommer sällan till Reden, och då är det bara för att få kondomer. Reden ställer också upp som stöd för kvinnor som ska upp i rätten eller som ska på behandlingshem, och de hjälper kvinnorna i kontakten med socialkontor och polis. De har ett samarbete med Tjek-punkt, vilket innebär att de kontaktar dem om de har kontakt med någon under 18 år. De har dock märkt att det den senaste tiden kommit fler utländska kvinnor till Reden, framför allt från östblocket. De är sällan missbrukare, utan ofta kopplade till en hallick. Det är svårare att få kontakt med dessa kvinnor på grund av de språkliga problemen och tillgången till tolkhjälp är begränsad.

4.2.3. Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn

Verksamheten kring prostitution i Malmö är helt och hållet statlig finansierad medan den i Köpenhamn finansieras av både statliga medel och medel från frivilliga organisationer. Polisen i Malmö har en större möjlighet att arbeta ute på gatorna eftersom den svenska sexköplagen gör att poliserna har en laglig rätt att gripa sexköpare. Sveriges lag gör att arbetet med prostitutionen måste prioriteras av polisen. I Danmark är prostitution avkriminaliserat och polisen måste därför inte prioritera arbetet lika högt. Detta leder till att poliserna i Malmö har en större möjlighet att vistas ute i gatuprostitutionen än vad poliserna i Köpenhamn har.

Prostitutionen i Köpenhamn finns dels på gatorna men existerar även i stor utsträckning på bastuklubbar (jämförbart med bordell) och andra sexklubbar, vilket gör att poliserna inte har speciellt stor insyn i verksamheten. Polisen har dock en möjlighet att kontrollera sexklubbarna. Den insyn de har är dock begränsad till att gälla t.ex. kontroll av illegal arbetskraft och annan kriminalitet. I Malmö är sexklubbar av detta slag inte tillåtet men det existerar ändå en prostitution som är dold. Hur den ser ut är svårt att säga eftersom den är svår att få en inblick i. En stor del av den traffickingverksamhet som finns i Köpenhamn existerar på dessa sexklubbar och det har polisen alltså en möjlighet att kontrollera. Den del av prostitutionen som rättsmässigt kan kontrolleras i Köpenhamn, det vill säga sexköp av någon under 18 år, är svår att komma åt. Detta på grund av att det ofta är svårt att avgöra åldern på säljaren.

Prostitutionsgruppen och polisen i Malmö anmäler till socialtjänsten om de anser att någon utav de prostituerade kan vara i behov av tvångsvård enligt LVM eller LVU. Danmark har inga tvångslagar motsvarande de som finns i Sverige. Därför ser samarbetet mellan de olika verksamheterna i Köpenhamn annorlunda ut i jämförelse med de i Malmö. Istället för att anmäla om det är någon ungdom som t.ex. prostituerar sig så informeras de andra verksamheterna som har mer kontakt med ungdomar. Samarbetet mellan de olika verksamheterna i Köpenhamn är inte lika uttalat i den mening att de har regelbundna träffar. De diskuterar istället gemensamma klienter och informerar varandra vid behov.

Köpenhamn har ingen motsvarighet till den uppsökande verksamhet som prostitutionsgruppen i Malmö har. Den uppsökande verksamhet som Köpenhamn har anordnas av ”Stoppa kvinnohandel-projektet” och inriktar sig på den utbredda traffickingverksamheten. Reden har samma funktion som prostitutionsgruppen när det gäller t.ex. kondomutdelning och stöd till de prostituerade kvinnorna. Vad som skiljer dem åt är att Reden också är ett härbärke och de prostituerade kvinnorna själva aktivt tar kontakt med verksamheten. Prostitutionsgruppen arbetar enbart med uppsökande verksamhet och fungerar inte som härbärke. De prostituerade kvinnorna kan även aktivt söka upp prostitutionsgruppen för samtal eller annat stöd. Sverige saknar en motsvarighet till ett ”lågtröskelboende” som Reden, dit man kan komma drogpåverkad och få mat, husrum och hjälp med bland annat sjukvård. De boendeformer som erbjuds i Sverige är ett fåtal platser på Stadsmissionen samt hotellrum. Dock vill de prostituerade sällan bo på hotell eftersom de inte känner sig trygga där. Det finns heller ingen motsvarighet till Tjek-punkt i Malmö, det vill säga en social verksamhet dit socialt utslagna ungdomar kan komma, utan krav på drogfrihet eller annat som de måste uppnå för att få hjälp. Till Reden kommer missbrukare för att få rena sprutor. I Malmö är sprutbytes-projektet den verksamhet där man kan få rena verktyg till sitt missbruk. De har dock en åldersgräns på 20 år, samt att man måste kunna uppvisa stickmärken för att få rena sprutor. I Malmö ställs det en hel del krav på den prostituerade, i form av bland annat aktiv kontakt för att få hjälp och till exempel komma in i metadonprogrammet. Det finns ingen ständigt bemannad mottagning dit de prostituerade kan söka sig. Redens verksamhet, som är tillgänglig dygnet runt, underlättar för de prostituerade att komma i kontakt med den hjälp de behöver.

4.3 Utfallet av lagstiftningens införande i det praktiska arbetet

4.3.1 Malmö

En av polisens huvuduppgifter är att se till att lagar följs. När den svenska sexköplagen kom 1999 delades ansvaret upp. Huvudansvaret för ärenden som rör kvinnohandeln, s.k. traffickingverksamhet, ligger hos länskriminalen medan brottsroteln ansvarar för koppleriärenden och hallickverksamhet. Närpolisen i Malmö arbetar utifrån sexköplagen genom att kontrollera prostitutionsverksamheten på gatan och hålla i utredningarna om sexköparna. De flesta anmälningar angående sexköp handlar om att de prostituerade blir utsatta för någon form av våld. Den svenska polisens arbete i prostitutionskvarteren har förändrats sedan lagens införande. De befann sig i prostitutionskvarteren även före lagens införande men deras arbete var då inte inriktat på prostitutionen utan mer på svartklubbar och illegal sprit. Den grupp som arbetar där idag tillsattes när lagen kom men de har även andra arbetsuppgifter som ibland måste prioriteras. Ibland är polisen i prostitutionskvarteren ofta och ibland är de borta i flera månader. När det gäller resurserna till arbetet med prostituerade ligger den största förändringen sedan lagens införande i att polisen har tillkommit. I övrigt ser verksamheten ungefär likadan ut. Det fanns två socialsekreterare inom prostitutionsgruppen innan lagens införande och antalet är fortfarande detsamma.

Den svenska lagstiftningen kring sexköp har inte gett några större konsekvenser för socialtjänstens arbete. Om de prostituerade berättar för sin socialsekreterare att de sysslar med prostitution agerar socialsekreteraren på samma sätt som om klienten inte varit prostituerad. Några speciella insatser för de prostituerade har inte tillkommit sedan lagens införande. Socialtjänstens arbete fokuseras på missbruket, och genom det försöker man få bort kvinnan från gatan. Det finns inget specifikt arbete som inriktar sig på att hjälpa den prostituerade kvinnan efter det att hon slutat med droger, eller bearbeta den ångest som kan uppstå ur att ha varit prostituerad. Det är många som inte klarar av ett annat liv, och återfaller därför till både missbruk och prostitution.

Jag har flera stycken som har gått på metadon i ett par år och sedan när de går ur metadonprogrammet så blir /.../ ångesten så hög så att de går ut i heroinmissbruk igen /.../ Då är ju prostitutionen där igen, när de går på heroin så är prostitutionen där, för man har inte fått hjälp med det (Intervjuperson 2).

Några utökade resurser till att behandla missbruket har heller inte tillkommit efter lagens införande. Det är långt ifrån alla missbrukare som kommer in i metadonprogrammet. Detta för

att köerna är så långa och många hinner avlida innan de får en plats i programmet.

4.3.2 Köpenhamn

Polisen i Köpenhamn har en liten styrka som arbetar med prostitutionsproblemen, men det prioriteras mycket lågt. Det har i stort sett inte vidtagits några åtgärder de senaste åren. Polisen arbetar ute på gatorna där de har i princip alla diskotek i Köpenhamn i sitt upptagningsområde. Det sker mycket våld på dessa diskotek, vilket prioriteras högst i polisens arbete. I prostitutionskvarteren försöker de kartlägga vilka de prostituerade är och vilka deras kunder är. Polisens huvudsakliga uppgift är dock att se till att det inte sker så mycket kriminalitet i området och vara ett skydd för de prostituerade. I Köpenhamn finns ca 450 gatuprostituerade och hälften av dem är utländska. Huvudparten är från Östeuropa, men även från andra delar av världen till exempel Afrika. Det finns olika anledningar till varför kvinnor prostituerar sig på gatan i Köpenhamn. De flesta danska kvinnor som prostituerar sig är missbrukare, vilket dock inte är fallet bland de utländska kvinnorna. Trots att prostitution sedan 1999 är avkriminaliserat i Danmark är det inte ett accepterat arbete. Det är olagligt att köpa sexuella tjänster av någon under 18 år enligt § 223 a i den danska strafflagen, men hittills är det endast en person som blivit dömd.

När det gäller lagen som förbjuder sexköp av minderåriga personer påverkar den inte ungdomsverksamheten Tjek-punkts arbete speciellt mycket. Tjek-punkt har anmälningsplikt om de får reda på att någon under 18 år prostituerar sig. Det är dock sällan de anmäler det, eftersom deras arbete inte skulle fungera, då det bygger på ömsesidigt förtroende som successivt byggs upp. Om de till exempel träffar på en flicka under 18 år som prostituerar sig anmäler de inte det till socialen. I stället arbetar man med flickan och försöker hjälpa henne på bästa sätt. De vill få flickan att inse att det hon gör inte är bra för henne själv och att hon har andra möjligheter. Om de får reda på att en person köper sex av en under 18 år anmäler de inte det heller. Deras främsta uppgift är att få fatt på flickan och hjälpa henne och det är inte deras uppgift att sätta fast sexköparna. Genom att anmäla sexköparen tar de levebrödet från flickan och därigenom kan de mista hennes förtroende. Om en prostituerad flicka vill anmäla sexköparen så hjälper de till med en anmälning.

Det finns vissa delar i lagstiftningen som sätter käppar i hjulet både för de prostituerade och för de som arbetar kring prostitution. Klienterna vågar inte uppge för sin socialsekreterare att

de är prostituerade. Detta beror på att prostituerade inte har rätt till lika mycket bidrag, eftersom de antas tjäna pengar på prostitutionen. Följden blir att socialsekreteraren förblir ovetandes om problemet och kan alltså inte heller hjälpa klienten att komma ur prostitutionen.

4.3.3 Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn

Sedan 1999 är lagstiftningen kring sexköp ändrad, både i Danmark och i Sverige. Lagen i Danmark innebär en avkriminalisering av prostitutionen men en kriminalisering av sexköparna om personen som säljer tjänsten är minderårig. Lagen i Sverige kriminaliserade sexköpare oavsett ålder på säljaren. Sverige och Danmarks lagar ska på detta sätt värna om de prostituerade men trots det har inga nya resurser satsats på de prostituerade. Det är polisens arbete i både Sverige och Danmark som är det som påverkats mest av lagarnas införande. De båda länderna har numera poliser vars arbete är inriktat på prostitution. Prioriteringen kring kontrollering av varje lands respektive sexköplag är inte alltid så hög. Istället har poliserna andra arbetsuppgifter som måste gå före. Trots att lagstiftningen skiljer sig en hel del fungerar polisens arbete i Malmö och Köpenhamn på liknande sätt, i alla fall när det gäller kontroll av gatuprostitutionen. De har inte som främsta mål att sätta dit de sexköpare som lagen i respektive land kriminaliserar, vilket beror på att det är svårt att binda dem vid brottet. I stället ligger fokus på att finnas till hands för de prostituerade. I gatuprostitutionen i Malmö och Köpenhamn finns nästan uteslutande kvinnliga prostituerade. Som missbrukare behöver man få ihop stora summor pengar varje dag för att ha råd med drogerna. Det finns inte så många sätt att införskaffa pengarna annat än genom kriminalitet eller prostitution. Det är alltså beroendet av drogen som leder en stor del av både danska och svenska kvinnor in i gatuprostitution. Ur denna aspekt ser prostitutionsproblematiken likadan ut i bägge länderna.

Något som skiljer städerna åt är bland annat att Köpenhamn har en betydligt mer utbredd traffickingverksamhet. Den svenska lagen gör det så pass svårt att bedriva den typen av verksamhet att den bara förekommer i liten skala. Hallickar och prostituerade från till exempel öststaterna söker sig i stället till andra länder där lagstiftningen inte är lika hård. Det är på traffickingverksamheten som den danska polisen lägger sin fokus. Polisen måste kontrollera hallick- och koppleriverksamheten, men även de prostituerade kvinnorna som uppehåller sig i landet illegalt. Bestämmelserna kring koppleri är inte lika hårda som i Sverige där till exempel en tidningsredaktör gör sig skyldig till koppleribrott vid sexannonsering i en tidning. Det är dock fortfarande förbjudet att agera hallick eller på annat sätt dra fördel av en

prostituerads inkomster, enligt § 228 i den danska strafflagen. Den danska polisen har även en helt annan kontrollerande uppgift, eftersom Köpenhamn har lagliga klubbar där prostitution bedrivs, till exempel ”massageklinikker” och bastuklubbar. Där ligger fokus på att kontrollera att klubbarna är godkända och att de som arbetar där inte befinner sig illegalt i landet.

Polisens arbete i Malmö har efter sexköpslagens införande blivit mer specifikt inriktat på prostitutionsverksamheten och inte bara kriminaliteten runt om, till exempel handel med svartsprit. Den svenska sexköpslagen är inte bara en lag utan även ett politiskt och moraliskt ställningstagande. Den visar att köp av sexuella tjänster inte är accepterat av samhället, med tron om att det även är det bästa sättet att komma åt problemet. Köpenhamn och Danmark har valt ett annat sätt att komma åt problematiken. Prostitution är inget som anses bekämpas med lagstiftning, utan är ett socialt problem som bör bekämpas med sociala insatser. Anledningen till att de har en lag som kriminaliserar en sexköpare som köper sex av en omyndig är snarare ett rättsligt skydd. Tanken är densamma som lagarna som kriminaliserar incest och pedofili. Det har alltså egentligen inte med själva prostitutionen att göra, utan det faktum att man fram till 18 års ålder räknas som barn.

När det gäller mötet mellan biståndshandläggare på socialtjänsten och den prostituerade kan man se vissa skillnader. I Sverige har det ingen betydelse om klienten försörjer sig som prostituerad. Oftast ligger inte fokus på prostitutionen utan på t.ex. ett missbruksproblem. Den prostituerade har ingen anledning att dölja sin prostitution för socialsekreteraren, eftersom det inte direkt påverkar handläggningen. I Danmark räknas prostitution som en inkomst. Den prostituerade kvinnan blir berättigad till mindre socialbidrag eftersom hon anses ha en inkomst i prostitutionen. Detta leder till att många prostituerade väljer att undanhålla det för socialsekreteraren, som förblir ovetande. Dock kan den prostituerade, om undanhållandet uppdagas, dömas för bedrägeri. I och med detta kommer man inte åt själva prostitutionsproblemet. All verksamhet kring de prostituerade i Danmark och Sverige har utgångspunkt ifrån de prostituerade. Socialtjänsten i Sverige och Danmark inriktar sig inte på sexköparna. Om det är så att en prostituerad vill anmäla sexköparen så hjälper de till men de tar aldrig egna initiativ till anmälningar. Förtroende prioriteras och allt ska ske på de prostituerades villkor.

4.4 Lagstiftningens konsekvenser för prostituerade och sexköpare

4.4.1 Malmö

Sedan sexköpslagen infördes har sexköparna på gatan blivit färre. Många av de prostituerade kvinnorna uppfattar sin situation svårare nu än innan lagens införande. De flesta är negativa till lagen så länge de är i ett missbruk, eftersom de behöver pengarna för att finansiera missbruket. Följden blir att de prostituerade blir tvungna att acceptera kunder som de tidigare skulle ha nekat på grund av risken att bli rånade, misshandlade eller utsatta för olika perversiteter. De kvinnor som prostituerar sig på gatan har inte så stor möjlighet att till exempel annonsera på Internet. Detta eftersom finansieringen av ett missbruk går före finansieringen av en dator eller annonsering på Internet. Konkurrensen har hårdnat bland de prostituerade eftersom de synliga kunderna har minskat. Att antalet sexköpare har minskat behöver inte bero på att de slutat köpa sex, utan de kanske gör det på annat sätt. 90 procent av dem som prostituerar sig på gatan är heroinmissbrukande kvinnor. När priset på tjänsterna sjunker leder det i sin tur till att de måste ta fler kunder för att få ihop pengar till sitt missbruk. Infektionerna har ökat till följd av att de tvingas ta kunder som inte vill använda kondom. En ökning av antalet HIV-smittade har dock ännu inte blivit märkbar. Det är suget efter droger som driver den prostituerade att acceptera sexköparen som kund. De prostituerade som varit med ett tag kunde förut ge de nya tips och råd men de gör de inte längre på grund av den hårda konkurrensen. De har heller inte längre samma kontroll på varandra som de hade tidigare. De flesta som arbetar med prostituerade anser att missbruket är den vanligaste anledningen till att kvinnorna är gatuprostituerade. Om de kan lyckas sluta med drogerna behöver de inte heller prostitutionen.

Sexköparna påverkas i den mån att många har slutat köpa sex på gatan. Av de rapporter om brott mot sexköplagen är det bara två sexköpare som har rapporterats mer än en gång, vilket visar på att sexköparna inte vill ta risken att rapporteras igen. Männen som fortfarande är kvar på gatan beter sig en aning mer försiktigt än de gjorde innan lagen. När lagen infördes försvann många av männen, men nu är flertalet av dem tillbaka igen och förhandlar om pris etc. med kvinnorna precis som tidigare. Lagen har försvårat traffickingverksamheten som i sin tur innebär att hallickar inte etablerar sig i Sverige, utan hellre beger sig till andra länder, till exempel Danmark. Sveriges sexköplag gör att hallickar inte heller kan skicka ut de prostituerade på gatan. Istället måste de smyga undan med verksamheten vilket gör att det är enklare att välja ett annat land med en annan lagstiftning för att etablera sin verksamhet. Efter

lagens införande är det färre prostituerade som vistas på gatan. Situationen på gatan förändras dock hela tiden och vissa år är det fler prostituerade. Att det är färre kvinnor nu efter lagen skulle alltså kunna vara en naturlig förändring som inte beror på kriminaliseringen av sexköparna.

4.4.2 Köpenhamn

Eftersom de prostituerade i Danmark inte betalar skatt, innebär det att deras inkomster värderas när det handlar om ekonomiskt bistånd. Många prostituerade vågar inte berätta för sin socialsekreterare att de är prostituerade eftersom de då riskerar att få mindre bidrag. I och med detta blir det också svårt för socialarbetaren att hjälpa den prostituerade att hitta ett annat försörjningssätt.

Genom avkriminaliseringen av prostitution gick Danmark från en polaritet till en annan. Det märktes tydligt, då antalet sexbutiker och sexannonser i tidningar ökade kraftigt. Efter lagändringen 1999, då prostitution avkriminaliserades, blev pornografin mer öppen och lyftes upp i det offentliga rummet. Kvinnorna i prostitutionen ser ingen annan möjlighet än att prostituera sig.

Så länge som det finns kvinnor som missbrukar narkotika så är det svårt att få bort prostitutionen. Kvinnor har tre möjligheter att få pengar till droger. De kan sälja narkotika, sälja sina kroppar eller tjäna pengar på annan kriminalitet (Intervjuperson 7).

Deras identitet är förknippad med prostitutionen och de saknar ett annat nätverk. De vistas i en kriminell miljö, en slags gråzon där mycket av den verksamhet som pågår är kriminell. När det gäller § 223 a (som förbjuder sexköp av en person under 18 år) har följderna inte blivit så stora, varken för de minderåriga eller sexköparna. Detta kan bero på att lagen till en början var svår att använda. Formuleringen i lagen hade som konsekvens att den endast kunde användas om den minderåriga helt eller delvis ansågs försörja sig på prostitution. Osäkerhet kring definieringen på vad som räknas som prostitution gjorde lagen nästintill obrukbar. År 2003 omformulerades lagen och det tidigare kravet på att personen skulle försörja sig på prostitutionen togs bort.

4.4.3 Jämförelse mellan Malmö och Köpenhamn

Den största skillnaden i de olika lagstiftningarnas påverkan är utbredningen av traffickingverksamheten i Malmö och Köpenhamn. Enligt Malmöpolisen och Köpenhamnspolisen räknar man med att det finns ett hundratal kvinnor inom trafficking i Sverige, medan det enbart i Köpenhamn finns ca 1000 st. Detta är, av polisen, uppskattade siffrorna, eftersom denna typ av prostitution är olaglig i bägge länder, vilket gör den svårberäknelig. Detta gör att polisens inriktning i det praktiska arbetet påverkas i stor utsträckning.

Sveriges lagstiftning kring sexköp har inte bara påverkat den praktiska verksamheten kring prostitutionen, utan även de prostituerade. Den har inneburit att konkurrensen bland de prostituerade på gatan har blivit hårdare och priset på de sexuella tjänsterna har sjunkit. Detta har bland annat lett till att de prostituerade måste ta kunder som inte vill använda kondom, vilket i sin tur leder till ökade infektioner. I Köpenhamn har utvecklingen inte varit densamma. Avkriminaliseringen av prostitution har inte nämnvärt påverkat konkurrensen åt något håll. Detta har också varit ett av huvudargumenten till att Danmark valt att avkriminalisera istället för att kriminalisera. Pornografin i Köpenhamn har dock påverkats av den danska avkriminaliseringen av prostitution. Den har blivit mer synlig, till exempel i reklamannonser i dagstidningar som riktar sig till allmänheten.

Lagstiftningen i Danmark gör det svårt för en prostituerad kvinna att berätta för sin socialsekreterare att hon är prostituerad eftersom det kan leda till konsekvenser som minskat bidrag. Den prostituerade har då mindre möjlighet att få hjälp. Sverige har ingen motsvarande bestämmelse angående detta. De prostituerade kan därför berätta för sin socialsekreterare, vilket gör försättningsarna för den prostituerade att få hjälp ur både missbruk och prostitution större.

4.5 Resultatanalys

Rätten att bestämma över sin egen kropp kan till synes verka självklart och enkelt. Det handlar om vad man vill eller inte vill utsätta den för. Varje människa har rätt att bestämma över sin egen kropp, vilket är en mänsklig rättighet. Det kan dels innebära rätten att själv kunna bestämma om man vill sälja sin kropp. Petra Östergren (2003) stödjer detta tankesätt och menar att prostitution inte enbart är något självdestruktivt. Prostituerade är inte en

homogen grupp där alla mår dåligt (www.petraostergren.com). Samtidigt kan en mänsklig rättighet också innebära att få ha sin kropp för sig själv, eftersom varje människa har rätt till både fysisk och psykisk integritet (SOU 1995:15, s 47-48). Båda rättigheterna kan användas som feministiska argument. Ståndpunkten är den samma, vare sig det handlar om rätten att kunna sälja sin kropp, eller rätten att inte behöva exploatera den. Ett annat feministiskt argument som försvarar rätten att slippa exploateras är att viljan ofta är styrd. De flesta gatuprostituerade i Köpenhamn och Malmö är missbrukande kvinnor. De som säljer sin kropp gör det för att få ihop pengar till droger. Till skillnad från Petra Östergren (2003) menar missbruksbarnmorskan, på universitetssjukhuset MAS, att ingen kan må bra av den exploatering som prostitution innebär.

Det finns inga glädjeflickor, bara sorgebarn (Intervjuperson 5)

Även om kvinnan inte direkt tvingas av någon annan till prostitution, tvingas hon indirekt av sitt drogberoende. På detta sätt ses beroendet av droger vara det som styr, och om hon inte hade ett beroende att tillfredsställa skulle hon antagligen inte ha någon anledning att prostituera sig.

4.5.1 Danmarks lagstiftning utifrån funktionalistisk teori

Om man ska hårdra åsikterna kring prostitutionskontroll kan man konstatera att Malmö har ett feministiskt tankesätt medan Köpenhamn har ett mer funktionalistiskt. Ett funktionalistiskt synsätt på prostitutionskontrollen hävdar bland annat att sträng lagstiftning inte medför att prostitutionen minskar. Istället skulle den ersättas av prostitution i mer dolda former, som är svårare att kontrollera (Järvinen, 1990, s 13-14). En annan funktionalistisk tanke är att våldtäkterna kan öka om man kriminaliserar prostitutionen. Detta för att det inte går att lagstifta bort den tillfredsställelse av sexuella behov som prostitutionen uppfyller. Behoven kommer att finnas kvar men de kommer ha en annan utformning. I Köpenhamn är den generella åsikten att prostitution är ett socialt problem som ska lösas med sociala insatser. Många av dem som arbetar omkring prostituerade vill inte att arbetet ska styras av lagar.

Dessa problem går inte att lösa med lagstiftning. Prostitution är ett socialt problem och bör därför lösas genom socialt arbete i den sociala sektorn (Intervjuperson 6).

Avkriminaliseringen som ägde rum i Danmark 1999 visar också på att man inte tror att det går att lagstifta bort prostitution. Istället läggs resurser på att bekämpa narkotika och våldsbrott i

prostitutionsmiljön. En hårdare lagstiftning anses resultera i mer dold prostitution, vilket skulle försvåra ett arbete byggt på sociala insatser. Detta stämmer överens med ett funktionalistiskt synsätt, vilket innebär att arbetet inte ska inriktas på själva könshandeln utan sociala störningar runt omkring, såsom kriminalitet och könssjukdomar (Järvinen, 1990, s 13-14).

4.5.2 Sveriges lagstiftning utifrån feministisk teori

Sveriges tillvägagångssätt för att komma åt prostitutionen går emot Danmarks. Det feministiska synsättet innebär bl.a. att man likställer prostitution med andra sexuella övergrepp, såsom våldtäkt. Med detta menas att sexuella övergrepp inte handlar om sexualitet, utan om könsrelaterad makt. Sexuella övergrepp är med andra ord ett uttryck för samhällets patriarkaliska struktur, där män och kvinnor har olika sexuella behov som inte går att påverka (Järvinen, 1990, s 19). En definition av feminism är uppfattningen om att kvinnan ska vara jämställd mannen (Giddens, 1998, s 632). Ett tecken på att prostitution grundar sig i samhällsstrukturen är att det är ett problem som bygger på en icke jämställd samhällsordning. I Malmö och Köpenhamn är det nästan uteslutande kvinnor som säljer och män som köper sexuella tjänster.

Prostitution är, enligt feministisk teori, ett samhällsproblem som bottnar i patriarkaliska strukturer och bör bemötas ur det perspektivet. Tankarna kring Sveriges lagstiftning utgår därför från ett feministiskt resonemang som strävar mot att påverka samhällsstrukturen. Danmark har inte gjort ett lika tydligt ställningstagande. Dock kan man säga att både Köpenhamn och Malmö har ett feministiskt synsätt i den bemärkelse att de värnar om de prostituerade. Att sedan Sveriges åsikter kring lagstiftningen stämmer överens med den feministiska teorin är inget bevis på att Sverige värnar mer om de prostituerade kvinnorna än vad Danmark gör. Sedan Sverige införde lagen som kriminaliserar sexköparna har det inte gjorts några ytterligare sociala insatser. De satsningar som görs är nästan uteslutande inriktade på missbruket. Anledningen till detta är att man genom att behandla missbruket även kommer åt prostitutionen, eftersom missbruket är den vanligaste anledningen till prostitution både i Malmö och i Köpenhamn.

4.5.3 Feminism eller funktionalism i socialt arbete

I lagstiftningssammanhang har Sverige en feministisk inriktning, men när det kommer till det praktiska arbetet kring de prostituerade finns det inte en lika uttalad hållning. Enligt feministisk teori återspeglar prostitution en ojämn fördelning av sociala, ekonomiska och politiska resurser (Järvinen, 1990, s 14-15). I detta fall är inte de politiska resurserna ojämnt fördelade, men däremot de sociala och ekonomiska. Köpenhamn vill bemöta prostitutionsproblematiken med sociala insatser och inte med lagstiftning. Danmark har avkriminaliserat prostitution, vilket har lett till att problematiken blivit mer utbredd och trätt in i det offentliga rummet. Det behövs därför mer sociala insatser för att nå ut till alla som är i behov av hjälp. Köpenhamn har därför samma problem som Malmö, det vill säga att det läggs för lite resurser på det praktiska arbetet kring de prostituerade.

Ett vanligt argument som prostitutionsgruppen ofta möter från allmänheten är om det inte vore bättre med statliga bordeller, eftersom prostitutionen skulle bli lättare att kontrollera. De gatuprostituerade i Malmö hade dock inte "platsat" på dessa bordeller eftersom de är missbrukare, vars mål med prostitutionen är att få ihop pengar till droger. Länder som tillåtit statliga bordeller har ändå en prostitution i landet som inte är laglig.

Ta Holland som exempel. Där är allt fritt men hälften av prostitutionen är ändå olaglig. Det blir så här för att många som går till prostituerade gör det för spänningen och om det är lagligt är det inte mer spännande än att gå till sjukhuset (Intervjuperson 7).

Många av bordellerna betalar heller inte skatt och registrerar inte de prostituerade som anställda. De prostituerade räknas då inte med i det arbetsmarknadsreglerande skydd som annars gäller anställda. Danmarks åsikter om att problemet inte ska motarbetas, utan istället göra det enklare för de prostituerade, stämmer överens med detta funktionalistiska argument. Prostitution är något naturligt som alltid har funnits (Järvinen, 1990, s 13-14). Många i Danmark menar att kriminalisering innebär att man lagstiftar över huvudet på de prostituerade, istället ska problemet lösas med sociala insatser tillsammans med de berörda.

Sveriges lagstiftning har en feministisk inriktning och syftar till att påverka en samhällsstruktur. Lagstiftningen ska även symbolisera ett ställningsstagande om att det inte är moraliskt rätt att köpa någon annans kropp. Heroinmissbrukare, förståndshandikappade och psykiskt sjuka tillhör den största delen av de gatuprostituerade som finns i Malmö. De

argument som prostitutionsgruppen möter stämmer dock överens med den funktionalistiska synen på prostitution. Lagen är dock ny och meningen är att den på längre sikt ska kunna påverka svenskarnas attityder.

5 Avslutning

5.1 Sammanfattning

Sveriges och Danmarks lagstiftning kring prostitution har olika inriktningar. Den danska lagen innebär en avkriminalisering av prostitution och den svenska lagen innebär en kriminalisering av sexköparna. Danmarks lag innebär inte en legalisering av prostitution eftersom det inte räknas som ett accepterat arbete. Det finns dock en lag i Danmark som kriminaliserar sexköparna om det är så att säljaren är under 18 år. Både Sverige och Danmark arbetar socialt med att hjälpa prostituerade. Hjälpsatserna är lika i den mening att de arbetar för att försöka stödja de prostituerade, men hjälpsatserna är också olika eftersom de arbetar utifrån respektive lands synsätt på prostitution och missbruk.

Organisationen av det praktiska arbetet i Malmö består främst av polisen, sjukvården och socialtjänsten via prostitutionsgruppen. Trots att Sveriges lagstiftning kriminaliserar sexköparna är det praktiska arbetet nästan enbart inriktat på de prostituerade. Organisationen av det praktiska arbetet i Köpenhamn består främst av polis, Reden, Tjek-punkt och Pro-centret. Reden är ett härbärke för prostituerade och missbrukande kvinnor, Tjek-punkt arbetar med socialt utsatta ungdomar och Pro-centret bedriver forskning och dokumentation kring den danska prostitutionsverksamheten. Gemensamt för både den svenska och danska organisationen är att arbetet går ut på att hjälpa de prostituerade. Skillnaden ligger i att Sverige har en sexköplag som helt och hållet förbjuder köp av sexuella tjänster. Det praktiska arbetet påverkas inte så mycket av lagstiftningen. Polisens arbete är det som lagen borde ha störst inverkan på, men polisen i Malmö har istället valt att arbeta för att skydda de prostituerade. Även om det praktiska arbetet inte skiljer sig så mycket åt mellan Malmö och Köpenhamn så ser prostitutionen olika ut. I Köpenhamn är traffickingverksamheten utbredd medan den i Malmö nästan är obefintlig. Prostitutionen i Köpenhamn är också mer tydlig. Det finns ett stort antal pornografibutiker och bordeller i pornografidistriktet Västerbrogade. Sedan 1999 har det inte skett några markanta förändringar i det praktiska arbetet, vare sig i Malmö eller i Köpenhamn. Lagändringen har inte inneburit att det sociala arbetet kring prostituerade fått mer resurser. Den största skillnaden man kan se är att situationen har

förändrats betydligt för de gatuprostituerade i Malmö. Våldet har ökat och de tvingas ta kunder som inte vill använda kondom. De gatuprostituerade i Köpenhamn möter inte samma problem eftersom avkriminaliseringen inte inneburit en minskad kundkrets, vilket gör att de fortfarande har möjligheten att säga nej. De som arbetar kring prostitution, både i Malmö och i Köpenhamn, efterfrågar mer resurser för att kunna bedriva ett bättre arbete. Av den undersökning vi gjort har vi dragit en slutsats om att lagarna inte nämnvärt påverkar det praktiska arbetet kring prostitutionen. Däremot har det påverkan på hur prostitutionen ser ut i landet.

5.2 Slutdiskussion

5.2.1 Praktiskt arbete kring prostitution

Att lagen praktiskt taget inte påverkar det praktiska arbetet kring prostitution är uppseendeväckande. En myndighet har regler och lagar som ska styra verksamheten. Om dessa regler ändras borde verksamheten också ändras. Detta har dock inte visat sig vara fallet i den här undersökningen. Verksamhetens inriktning och resurser som tillskrivs har varit det samma trots att lagar och regler ändrats. Kriminaliseringen av sexköparna skedde 1999 och det kan kanske vara så att införandet av lagen i det praktiska arbetet tar tid. Även om detta skulle vara fallet är det ändå anmärkningsvärt att två länder med skilda lagar har verksamheter som ändå påminner så pass mycket om varandra. Malmös och Köpenhamns praktiska verksamhet har i mångt och mycket samma inriktning, resurser och mål. Det som skiljer dem åt är ställningstagande och attityder kring lagar och regler. Det är också anmärkningsvärt att befogenheterna påminner om varandra när prostitution i det ena landet är kriminaliserat och i det andra avkriminaliserat. Att polisens arbete också är så likt är en förvånande insikt. Det finns en skillnad här, men den ligger i prostitutionens karaktär. Är det istället själva prostitutionen som påverkar det praktiska arbetet och inte lagarna? Det verkar även vara så att lagarna påverkar hur prostitutionen ser ut i landet. I så fall är det en cirkulär påverkan där lagstiftningen påverkar prostitutionens karaktär och det i sin tur påverkar det praktiska arbetet. Frågan är vad som kommer först och i vilken ände man ska börja för att kunna göra något åt problemet.

Lagarna är samhällets sätt att visa vad som är tillåtet och accepterat. Måste inte en lag automatiskt följas upp med resurser så att det går att leva upp till lagens syfte? Hur ska det annars kunna mynna ut i en lyckad implementering? Sverige vill med sexköplagen visa att det

inte är tillåtet att köpa någon annan människa, men räcker det att bara visa det med en lag? Om resurserna inte tillskrivs verksamheterna som försöker arbeta efter lagen, finns det inte risk att lagen blir verkningslös då? Länder utifrån ser bara att Sverige inte tillåter köp av sexuella tjänster och det medför en försämring av situationen för de prostituerade. Hur ska Sverige kunna försvara sin åsikt om att lagen är till för att värna om de prostituerade? Borde inte arbetet med prostituerade utökas så att myndigheter kan arbeta tillsammans för att stödja de prostituerade?

5.2.2 Tanken bakom kontra utfallet av sexköplagen

Sveriges sexköplag är internationellt sett unik. Frågan är vem lagen egentligen riktar sig mot och varför den införts. Vi uppfattar lagen som ett ställningstagande som Sverige gjort gentemot omvärlden, om att det inte är acceptabelt att köpa någon annans kropp. Att lagen ska vara enkel att tillämpa är inte dess huvudsakliga syfte, utan att det snarare handlar om att etablera en attitydförändring på längre sikt. Sexköplagen kan jämföras med lagen om barnaga, vilken till en början kritiserades hårt. Flera decennier senare är den lagen och attityden mot barnaga etablerad i Sverige. Problematiken kring dessa lagar skiljer sig dock åt eftersom det är två olika fenomen. Prostitution är förknippat med kriminalitet och missbruk, barnagan saknar den kopplingen. Jämförelsen dessa två emellan fungerar alltså inte helt ut men tanken kring attitydförändringen är densamma. Kommande generationer kommer kanske att växa upp med tankesättet att det inte är rätt att köpa någon annan människas kropp även om de var tillåtet för flera decennier sen. Den största kritiken som kan riktas mot lagen är att ett ställningstagande som detta måste kombineras med större sociala insatser. Ett feministiskt tankesätt hela vägen ut, från lagstiftning till implementering och sociala insatser. Lagstiftningen utan extra resurser till socialt arbete förvärrar bara situationen för de prostituerade.

Det skulle behövas mer resurser till förebyggande arbete. Om man satsar på att utbilda de som arbetar med barn och ungdomar skulle man kanske kunna fånga upp utsatta barn på ett tidigt stadium och ha större chans att ge stöd och hjälp. Vi anser att det även är viktigt att diskutera värderingar, könsroller och moral direkt med barn och ungdomar, för att försöka att etablera tanken om att det inte är rätt att köpa någon annans kropp. Det är många parter inblandade i prostitutionsproblematiken och det är viktigt att inte bara bemöta de från ett håll. Därför måste även resurser läggas på sexköparna. Vi vet hur utfallet efter lagen har blivit, men ännu vet vi

inte utfallet av en satsning på mer resurser. Vårt arbete visar att det saknas resurser i både Köpenhamn och Malmö. Genom frånvaro av satsade resurser kan kontentan komma att bli att budskapet misstolkas. Vidare undersökningar om förebyggande arbete och resurssatsning på prostitutionen behövs alltså. Frågan är hur prostitutionen hade påverkats av att man utökade det praktiska arbetet?

5.2.3 Drogpolitiska frågor

De flesta av Malmös och Köpenhamns gatuprostituerade är drogmissbrukare och det är deras beroende av droger som ofta är orsaken till att de prostituerar sig. Utifrån denna vetskap vore det väsentligt att börja med att behandla missbruket för att komma åt prostitutionen. Den svenska drogpolitiken är statligt reglerad och mycket restriktiv. De tydligaste exemplen Sverige har när det gäller "harm reduction" (skademinskning) är metadonprogrammet och sprutbytet. Dessa två projekt styrs ändå av den restriktiva politik som förs. I sprutbytet kan inte vem som helst få hjälp. Dels är det ett måste att du redan är intravenös missbrukare och kan visa upp sticksår. Dels måste du vara minst 20 år, vilket genast utesluter de unga missbrukarna. Det är kanske inte helt ologiskt att man redan måste vara intravenös missbrukare, eftersom det annars kan ses som en uppmaning till dem som inte ännu börjat vara det. Det kan dock tyckas att det skulle vara en fördel att kunna möta de unga tidigare och ge dem hjälp i ett tidigare skede av ett missbruk. Frågor som rör både ungdomar och missbruk är svåra, regler försvaras ofta med att det är för att skydda barn och ungdomar. Är det alltid säkert att det är just det syftet som reglerna uppfyller?

Den kommunala fritidsverksamheten i Sverige har en drogfri inställning, vilket inte är konstigt, eftersom vi har lagar som kriminaliserar användande av narkotika och förbjuder minderåriga att dricka alkohol. Om du är alkohol- eller narkotikapåverkad har du inte tillträde till kommunens fritidsgårdar. Det är på alla sätt försvarbart att ha ungdomsverksamheter som är helt och hållet drogfria. Det skulle dock vara fördelaktigt med en motsvarande verksamhet till Köpenhamns Tjek-punkt i Malmö, dit ungdomar i svåra sociala situationer kan vända sig. Även fast det är försvarbart med en restriktiv hållning till droger så existerar missbruk i det svenska samhället. Genom en verksamhet som arbetar med att fånga upp ungdomar på glid skulle man kunna bygga upp en relation med ungdomarna som är nödvändig för att kunna hjälpa. Vi menar inte att drogliberalism är någonting som är värt att eftersträva, men ett harm reduction-tänkande skulle kanske behövas även i arbetet med att hjälpa socialt utsatta

ungdomar. Detta är ett område där moraliska värderingar, attityder och politiska ställningstagande ställs på sin spets.

Att diskutera gatuprostitution utan att diskutera drogmissbruk är i stort sätt omöjligt. Det är ofta en kombination av problematik där det ena är kopplat till det andra. Vi anser att för att kunna hjälpa någon så måste hela problematiken tas i beaktning. En del kan föda en annan vilket gör det viktigt att se till helheten och ta varje problem på lika stort allvar. De flesta utav de gatuprostituerade i Malmö och Köpenhamn är missbrukare därför är det viktigt att diskutera även den aspekten av problemet. Frågan är om det är drogmissbruket som styr prostitutionen eller tvärt om? Kanske går det inte att generalisera svaret på frågan, men det viktiga är att det förs en diskussion om drogmissbruk, prostitution och dess koppling till varandra. Om alla aspekter runt problemet diskuteras kanske det sociala arbetet kan utvidgas och i större utsträckning kunna hjälpa de prostituerade. Lagstiftningen är redan gjord, nu behövs det mer resurser och insatser i det praktiska arbetet. Det finns många frågetecken kring prostitution och ytterligare forskning behövs för att kunna få en klarare bild av problemet.

6 Referenser

6.1 Källförteckning

Bechman Jensen, Torben, Koch, Ida, Kongstad, Annalise och Dahl, Anders (1990)

Prostitution i Danmark. Köpenhamn: Socialforskningsinstituttet

BRÅ-rapport 2000:4 *Förbud mot köp av sexuella tjänster, tillämpningen av lagen under första året*. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet

Denk, Thomas (2002) *Komparativ metod – förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur

Giddens, Anthony (1998) *Sociologi* Lund: Studentlitteratur

Giddens, Anthony (2003) *Sociologi* Lund: Studentlitteratur, 3 upplagan

Järvinen, Margaretha (1990) *Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll* Åbo: Åbo Akademis förlag

Järvinen, Margaretha (1993) *Of Vice and Women: Shades of Prostitution* Oslo: Universitetsförlaget AS

KFUK's hemsida (2003-11-12):

www.kfukssocialarbejde.dk/index.php?section_id=2h&subsection_id=50

Lindblom, Per Henrik, Nordback, Kenneth (red) (2002) *Svensk lag 2002* Uppsala: Iustus Förlag AB, 5 upplagan

Lautrup, Claus (2002) *Unge i prostitution og lovgivning – Evaluering af straffeloven §223a*.

PRO-centrets hemsida (2003-11-20): www.pro-centret.dk/udgivelser-ny.htm

PRO-centrets hemsida (2003-11-20): www.pro-centret.dk/lovgivning-ny.htm

Proposition 1997/98:55 *Kvinnofrid* (2003-11-04)

<http://www.riksdagen.se/debatt/propositioner/index.asp>

SoS-rapport 2000:5 *Kännedom om prostitution 1998 – 1999*. Linköping: Socialstyrelsen

SOU 1981:71 *Prostitution i Sverige, bakgrund och åtgärder*. Stockholm: Socialdepartementet

SOU 1995:15 *Könshandeln*. Betänkande av 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Socialdepartementet

SOU 1995:16 *Socialt arbete mot prostitution i Sverige en dokumentation och utvärdering*. Rapport för 1993 års prostitutionsutredning. Stockholm: Socialdepartementet

Thurén, Torsten (1991) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Runa

Östergren, Petra, hemsida (2003-11-29): www.petraostergren.com

6.1.1 Intervjupersoner

Intervjuperson 1, (polisinspektör, polismyndigheten, Malmö). Bandinspelad intervju den 10 november 2003.

Intervjuperson 2, (socialpedagog, socialtjänsten, Malmö). Bandinspelad intervju den 17 november 2003.

Intervjuperson 3 och 4, (prostitutionsgruppen, socialtjänsten, Malmö). Bandinspelad intervju den 17 november 2003.

Intervjuperson 5, (missbruksbarnmorska och sexterapeut, universitetssjukhuset MAS, Malmö). Bandinspelad intervju den 28 november 2003.

Intervjuperson 6, (socialpedagog, Tjek-punkt, Köpenhamn). Bandinspelad intervju den 21 november 2003.

Intervjuperson 7, (polisinspektör, polismyndigheten, Köpenhamn). Bandinspelad intervju den 26 november 2003.

Intervjuperson 8, (socialpedagog, Reden, Köpenhamn). Bandinspelad intervju den 26 november 2003.

6.2 Appendix

6.2.1 Appendix 1: Intervjuformulär

Allmänt om Intervjupersonen

- Vilket är ditt yrke?
- Vilka är dina arbetsuppgifter?
- Hur länge har du arbetat med prostituerade?

Specifika frågor till Tjek-punkt och Reden

- Vad för slags arbete utför ni?
- Är det en frivillig eller statlig organisation?
- Hur många är det som arbetar inom organisationen?
- Vad har de som arbetar för utbildning?
- Hur finansieras er verksamhet?

Arbetet med prostituerade

- Hur ser ditt arbete ut med prostituerade?
- Hur ser organisationen ut kring arbetet med prostituerade i Malmö / Köpenhamn?
- Hur ser resurserna till er verksamhet ut?
- Vilka befogenheter har du i ditt arbete?
- Finns det något samarbete mellan de olika organen, t.ex. polis, prostitutionsgruppen och socialtjänsten, som arbetar kring prostituerade?
- hur ser det i så fall ut och har det förändrats efter lagens införande?

Lagstiftningen, specifika frågor till Malmö

- Vad anser du om sexköplagen?
 - Om tanken bakom och om utfallet?
- Har införandet av sexköplagen påverkat ditt arbete?
 - på vilket sätt har eller har det inte påverkat?
- Hur tror du att sexköplagen påverkar de prostituerade?
- Hur tror du att sexköplagen påverkar sexköparna?
- På vilket sätt tror du att den dolda prostitutionen har påverkats av sexköplagen?

Lagstiftningen, specifika frågor till Köpenhamn

- Hur ser prostitutionen ut i Köpenhamn?
 - hur många gatuprostituerade, prostituerade på andra sätt t.ex. på kliniker?
- Hur ser lagstiftningen kring prostitution ut i Danmark?
- Vad tycker om den lagstiftning kring prostitution som finns i Danmark idag?
- Hur använder ni lagstiftningen kring prostitution i ert arbete?
- På vilket sätt har införandet av den nya lagen, § 223 a, som infördes 1999 påverkat ditt arbete?
- Vad anser du är det bästa sättet att komma åt problemet, om man bortser från lagstiftningen?

Förhållandet mellan Sverige och Danmark

- Tror du att det har någon betydelse för arbetet kring de prostituerade att lagen ser olika ut i Danmark och Sverige?
 - På vilket sätt?
- Tror du att Sveriges lagstiftning påverkar Danmark och tvärtom?
- Hur tror du att attityden i allmänhet gentemot Sveriges sexköplag är?
- Har du märkt några förändringar för de prostituerade och sexköparna eftersom lagarna är olika i Danmark och Sverige?
 - På vilket sätt?
- Hur ser samarbetet ut i arbetet med prostitution mellan Malmö och Köpenhamn?

6.2.2 Appendix 2: Danmarks lagstiftning kring prostitution

Politiets arbejdsredskaber.

Retsplejelovens § 108. Politiets opgave er at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelse af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.

Stk. 2: Med justitieministerens samtykke kan der pålægges politiet andre opgaver.

Straffelovens bestemmelser:

§ 125a: Den, som for vindings skyld og under øvrigt skærpende omstændigheder gør sig skyldig i menneskesmugling efter udlændingelovens § 59, stk. 5, straffes med fængsel indtil 8 år. Som skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor andres liv udsættes for fare, eller hvor der er tale om overtrædelser af mere systematisk eller organiseret karakter.

§ 223a: Den, der som kunde mod betaling eller løfte om betaling har samleje med en person under 18 år, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

§ 228a: Den der,

1. forleder nogen til at søge fortjeneste ved kønslig usædelighed med andre,
2. for vindings skyld forleder nogen til kønslig usædelighed med andre eller afholder nogen, der driver erhverv ved kønslig usædelighed, fra at opgive det, eller
3. holder bordel,

straffes for rufferi med fængsel indtil 4 år.

Stk. 2: På samme måde straffes den, der tilskynder eller bistår en person under 21 år til at søge erhverv ved kønslig usædelighed, samt den, der medvirker til en persons befordring ud af riget, for at denne i udlandet skal drive erhverv ved kønslig usædelighed eller benyttes til sådan usædelighed, når den befordrede person er under 21 år eller uvidende om formålet.

§ 229: Den, der fremmer kønslig usædelighed ved for vindings skyld i oftere gentagne tilfælde at optræde som mellemmand, eller som udnytter en andens erhverv ved kønslig udsædelighed, straffes med fængsel indtil 3 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

Stk. 2: Den, som utlejer værelser i hotel eller gæstgiveri til benyttelse til erhvervsmæssig utugt, straffes med fængsel indtil 1 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

§ 231: Har den, som skal dømmes efter §§ 228 eller 229, tidligere været dømt i nogen af disse bestemmelser omhandlet forbrydelse, eller har han for en berigelsesforbrydelse været dømt til fængsel, kan straffen forhøjes med indtil det halve.

§ 232: Den, som ved utrerligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse, straffes med fængsel indtil 4 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

§ 233: Den, som opfordrer eller indbyder til utugt eller stiller usædelig levevis til skue på en måde, der er egnet til at forulempe andre eller vække offentlig forargelse, straffes med fængsel indtil 1 år eller under formildende omstændigheder med bøde.

§ 262a: For menneskehandel straffes med fængsel indtil 8 år den, der rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager en person, hvor der anvendes eller har været anvendt

1. ulovlig tvang efter § 260
2. frihedsberøvelse efter § 261
3. trusler efter § 266
4. retsstridig fremkaldelse, bestyrkelse eller udnyttelse af den pågældende ved kønslig usædelig, tvangsarbejde, slaveri eller slavelignende forhold eller fjernelse af organer.

Stk. 2: På samme måde straffes den, der med henblik på udnyttelse af den pågældende ved kønslig usædelighed tvangsarbejde, slaveri eller slavelignende forhold eller fjernelse af organer

1. rekrutterer, transporterer, overfører, huser eller efterfølgende modtager en person under 18 år eller
2. yder betaling eller anden fordel for at opnå samtykke til udnyttelsen fra en person, som, har myndighed over den forurettede, og den, der modtager sådan betaling eller anden fordel.

Relevante bestemmelser i Retsplejeloven vedrørende telefonaflytning

§ 781, stk 1: Indgreb i meddelelshemmeligheden må kun foretages, såfremt

1. der er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en mistænkt,
2. indgrebet må foretages at være af afgørende betydning for efterforskning og
3. efterforskningen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, en forsætlig overtrædelse af straffelovens §§ 124, stk. 2, 125, 127, stk. 1, 193, stk. 1, **228**, 235, 266, 281, 286, stk. 1, eller 289 eller en overtrædelse af udlændingelovens § 59, stk. 5

Andre bestemmelser:

Politivedtægten § 3: omhandler slagsmål, råben og højrøstet syngen eller anden støjende, voldelig, fornærmelig eller lign. optræden, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden og medfører ulempe for andre tilstedeværende eller omboende, må ikke finde sted på gader eller andre steder, hvor til der er almindelig adgang, f.eks. jernbane- og rutebilstationer, butikker og offentlige kontorer, forlystelsessteder, badeanstalter, nødtørftanstalter, befordringsmidlar, herunder hyrevogne.

§ 6: Politiet kan forbyde enhver, der opholder sig på en gade, at stå stille eller at færdes frem og tilbage på kortere strækninger, når den pågældendes ophold eller færden medfører ulempe for omboende eller forbipasserende, eller der er begrundet formodning om, at den pågældende på dette sted udøver et ulovligt erhverv.

§ 7: På de i § 3, stk 1 omhandlede steder må opløb eller sammenstimlen, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden, ikke finde sted. Politiet kan meddele personer, der opholder sig på de nævnte steder, de påbud, som er påkrævet for at forebygge, at den offentlige orden ikke forstyres på denne måde.